

Unitisering av grenseoverskridende petroleumsforekomster i Barentshavet og Polhavet

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 745
Leveringsfrist: 26.04.2011

Til sammen 16453* ord

12.04.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Aktualitet: Kappløp om olje og gass i nord?	1
1.2	Oppgavens tema og problemstilling	2
1.3	Begrepsavklaring og avgrensning	3
1.4	Rettskilder og metode	5
1.5	Den videre fremstilling	6
<u>2</u>	<u>DELELINJEAVTALEN AV 15. SEPTEMBER 2010</u>	<u>7</u>
<u>3</u>	<u>RETTLIG RAMMEVERK FOR UNITISERING</u>	<u>9</u>
3.1	Internasjonal bakgrunn og utvikling	9
3.2	Den internrettslige regulering	11
3.2.1	Tilgrensende områder – samordnet virksomhet ellers	13
3.3	Den folkerettslige regulering	15
3.4	Oppsummering	17
<u>4</u>	<u>UTGANGSPUNKTER FOR GRENSEOVERSKRIDENDE UNITISERING</u>	<u>19</u>
4.1	Innledning	19
4.2	Bilaterale unitiseringsavtaler	20
4.2.1	Frigg-avtalen	22
4.2.2	Statfjord og Murchison-avtalene	24
4.2.3	Rammeavtalen	25
4.3	Unitisering i Russland	27
4.4	Oppsummering	30

<u>5</u>	<u>DELELINJEAVTALEN ARTIKKEL 5</u>	<u>32</u>
5.1	Innledning	32
5.2	Forutsetningene for unitisering i Barentshavet og Polhavet	33
5.2.1	2007-overenskomsten om Varangerfjorden	34
5.3	Plikt til innledende drøftelser	35
5.4	Alminnelige vilkår for unitisering	37
5.5	Fordeling av forekomsten	38
5.6	Re-determinering	42
5.7	Samarbeidsavtalen	46
5.8	Tvisteløsning – Forhandling, voldgift og ekspertprosedyre	49
<u>6</u>	<u>JURISDIKSJONSSPØRSMÅL</u>	<u>53</u>
<u>7</u>	<u>AVSLUTTENDE MERKNADER: VEIEN VIDERE</u>	<u>57</u>
<u>8</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>59</u>

1 Innledning

1.1 Aktualitet: Kappløp om olje og gass i nord?

Med undertegningen av delelinjeavtalen 15. september 2010 fikk det viktigste uavklarte spørsmålet mellom Norge og Russland en løsning. Forhandlinger om grenselinjen i Barentshavet og Polhavet hadde da pågått i 40 år. Den endelige grensedragningslinje som medfører at det tidligere omstridte områdets samlede areal på ca. 175 000 km² nå deles i to tilnærmet like store deler på ca. 87 600 km² for hver av partene.¹

Norge og Russland har siden 1980-tallet vært enige om ikke å drive undersøkelser etter eller utvinning av petroleum i det omstridte området før en endelig avtale er på plass. Når delelinjeavtalen trer i kraft vil det bli opp til hver av partenes myndigheter å avgjøre hvorvidt deres respektive områder skal åpnes for petroleumsvirksomhet i samsvar med nasjonal lovgivning.²

Det er antatt at så mye som 25 % av verdens uoppdagede petroleumsressurser kan ligge i Arktis.³ Selv om det er betydelig usikkerhet knyttet til dette estimatet, er det bred enighet om at disse ressursene hovedsakelig vil være i form av gass utenfor Sibir og i Barentshavet.⁴ Det faktum at det nå åpnes for petroleumsvirksomhet i en del av dette området som tidligere har vært stengt, skaper nye muligheter for petroleumssektoren. Utvinning i dette området vil kunne bidra til å sikre velstand og velferd når produksjonen på andre deler av norsk sokkel gradvis trappes ned. Sammenholdt med nasjonale inntektsbehov på russisk side, og ønske om risikospredning og stabile leveranser fra store energibrukere som EU og USA, er det i dag et stort press for å

¹ Prop. 43 S (2010-2011), s. 2

² Ibid., s. 9

³ NOU 2003: 32 s. 48; US Geological Survey Fact Sheet (2008)

⁴ Gautier et al. (2009), s. 1175-1179

utnytte ressursene i Barentshavet og Polhavet.⁵ På norsk side er det nå fremholdt at en vil legge maksimalt trykk på å kartlegge ressursgrunnlaget i Barentshavet ettersom det ikke blir noen konsekvensutredning om oljeboring utenfor Lofoten og Vesterålen i inneværende stortingsperiode. Det er all grunn til å anta at utvinning av disse ressursene vil komme til å prege utviklingen i nordområdene i mange tiår fremover.⁶

1.2 Oppgavens tema og problemstilling

Selv om den maritime avgrensning mellom Norge og Russland nå er avklart, er det selvsagt ikke sikkert at eventuelle gass- og oljeforekomster i havbunnen følger den samme grensen. Dersom en petroleumsforekomst strekker seg over til den andre stats del av sokkelen, vil det kunne oppstå problemer i praksis dersom dette ikke er regulert. En slik situasjon vil lett føre til et kappløp mellom statene. Den som først kommer i gang med produksjonen får muligheten til å suge ut den petroleum som befinner seg på den andre siden av grensen. Denne tilnærmingen vil for det første gi et lite rettferdig resultat. For det andre vil et kappløp mellom statene være både samfunnsøkonomisk og ressursmessig uheldig.⁷ Samarbeid om utnyttelse av en felles petroleumsforekomst vil forhindre at de ulike rettighetshavergruppene foretar en kostbar dobbeltutbygging, når de like gjerne kan foreta en felles utbygging. Samarbeid vil videre forhindre konkurranse mellom partene om først å utta mest mulig petroleum, som kan skade reservoarets produksjonsegenskaper. Endelig kan samarbeid være nødvendig av tekniske grunner dersom en optimal utnyttelse av feltet krever bruk av avanserte produksjonsmetoder som damp, vann eller gassinjeksjoner fra den ene siden av grensen for å øke produksjonen på den andre siden. På den måten vil samarbeid bidra til at mest mulig petroleum utvinnes fra feltet. Kappløp og manglende samarbeid vil etter dette føre til en totalt sett mindre effektiv utnyttelse av ressursene enn dersom virksomheten var blitt planlagt og drevet i fellesskap.⁸

⁵ St.meld. nr. 30 (2004-2005) s. 6; NOU 2003: 32 s. 86

⁶ St.meld. nr. 30 (2004-2005) s. 6

⁷ Taverne (1994), s. 148; *Petroleumsloven* (2009), s. 302

⁸ Fleischer (1983) s. 393; Weaver et al. (2007), s. 6

For å unngå dette problemet er det i delelinjeavtalen art. 5 jf. Vedlegg II inntatt bestemmelser som pålegger partene å utnytte grenseoverskridende forekomster som en enhet. Denne avhandlingen er en analyse av *hvilke* rettslige problemer som kan oppstå ved utnyttelsen av grenseoverskridende petroleumsforekomster og *hvordan* disse er forsøkt regulert i delelinjeavtalen.

På grunn av avhandlingens omfang har jeg valgt å fokusere på et utvalg av de mest praktiske rettslige spørsmål. Hovedproblemstillingene vil være *hvordan* forekomsten skal fordeles; *hvilke* prinsipper som gjelder for en etterfølgende omfordeling; *hvordan* de ulike avtaleverk er utformet og *hvilke* mekanismer for tvisteløsning som gjelder ved uenighet mellom partene. Avslutningsvis vil jeg behandle enkelte jurisdiksjonsspørsmål som oppstår ved den felles virksomhet. Selv innenfor disse rammer vil avhandlingen ikke kunne gi en uttømmende analyse av problemstillingene.

1.3 Begrepsavklaring og avgrensning

Når et eller flere oljeselskaper i tildeles en utvinningstillatelse på norsk sokkel, vil denne omfatte et nærmere avgrenset geografisk område i form av ”en eller flere blokker eller deler av blokker”.⁹ Problemet oppstår idet en petroleumsforekomst strekker seg over flere blokker som ikke har samme rettighetshaver, eller inn på en annen stats kontinentalsokkel. Etter langvarig tradisjon ved oljeutvinning skal det i disse tilfellene inngås samarbeid mellom de forskjellige rettighetshavergruppene om felles utnyttelse av forekomsten. Dette kalles ”unitisering”, av det amerikanske uttrykket ”unitization”. Begrepet kan oversettes med å behandle eller utnytte som en enhet.¹⁰

I norsk rett er unitiseringssituasjonen regulert i pl. § 4-7 første ledd om samordnet petroleumsvirksomhet:

⁹ Petroleumsloven (heretter pl.) § 3-3

¹⁰ Petroleumsloven (2009), s. 302

”Strekker en petroleumforekomst seg over flere blokker som ikke har samme rettighetshaver, eller inn på en annen stats kontinentalsokkel, skal det søkes oppnådd enighet om den mest rasjonelle samordning av petroleumsvirksomhet i tilknytning til petroleumforekomsten og om fordeling av petroleumforekomsten. Tilsvarende gjelder når det for flere petroleumforekomster åpenbart er rasjonelt med samordnet petroleumsvirksomhet.

Avtaler om samordnet leteboring skal meddeles departementet. Avtaler om samordnet utvinning, transport, utnyttelse og avslutning av petroleumsvirksomhet skal forelegges departementet til godkjenning. Hvis det ikke oppnås enighet om slike avtaler innen rimelig tid, kan departementet bestemme hvordan slik samordnet petroleumsvirksomhet skal foregå, herunder fordele forekomsten.”

Utgangspunktet for plikten til å unitisere der det foreligger en felles forekomst følger av første ledd første punktum, mens andre punktum gjelder samordning for situasjonen der det ikke er en felles forekomst. For så vidt gjelder unitisering av felt som i sin helhet ligger på den norske stats del av kontinentalsokkelen er problemet rent nasjonalt og lovgiver har etter andre ledd kompetanse til å fastsette innholdet av ordningen.

I forarbeidene til den tidligere petroleumsløven¹¹ ble det drøftet om det var behov for særskilte regler når en petroleumforekomst strekker seg over til en *annen stats* kontinentalsokkel. Utvalget kom imidlertid frem til at det ville bli vanskelig å gi slike regler på grunn av forholdet til en annen stat, og at det heller ikke var nødvendig idet utnyttelse av en felles forekomst forutsetter avtale mellom Norge og vedkommende stat.¹² Etersom grenseoverskridende petroleumforekomster delvis faller inn under en annen stats jurisdiksjon, kan dermed ikke nasjonale regler for utnyttelse av slike reserver fullt ut regulere virksomheten. Det kan likevel være interessant å ha et blikk til den nasjonale lovgivning ettersom de generelle problemstillingene langt på vei er de samme enten det er tale om unitisering av felt som i sin helhet ligger på norsk sokkel eller grenseoverskridende felt. Unitisering av felt som strekker seg over grenselinjen

¹¹ Petroleumsvirksomhetsloven (1985)

¹² NOU 1979: 43 s. 65 første spalte

mellom to eller flere stater kan i prinsippet reguleres på en rekke forskjellige måter, men forutsetter under enhver omstendighet forhandlinger og avtale mellom statene.¹³

1.4 Rettskilder og metode

Den sentrale rettskilde i denne avhandlingen er overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet.¹⁴ Av forarbeider til avtalen er tilråding fra Utenriksdepartementet¹⁵ og innstilling avgitt av Utenriks- og forsvarskomiteen.¹⁶ Avtalen er nylig ratifisert av begge parter. Det finnes naturlig nok ikke eksempler på unitiserte felt med grunnlag i denne avtalen, og dermed ingen praksis i tilknytning til unitisering i tidligere omstridt område.

For å belyse de problemstillinger som i alminnelighet oppstår ved grenseoverskridende unitisering vil jeg derfor trekke inn andre avtaler som Norge har inngått om avgrensning av kontinentalsokkelen med tilhørende klausuler om regulering av felles petroleumforekomster. Grenseavtalen med Storbritannia danner det rettslige grunnlag for unitisering av flere felt i Nordsjøen. De bilaterale unitiseringstraktatene som er inngått for feltene Frigg, Statfjord og Murchison vil bli benyttet for å illustrere hvordan slike avtaler har blitt utformet. For å gi avhandlingen en ytterligere komparativ dimensjon vil jeg også i noen utstrekning se hen til russiske avtaler om grenseoverskridende petroleumssamarbeid. Når det gjelder de sentrale spørsmål om fordeling, re-determinering og tvisteløsning vil jeg også trekke på avtaler som er inngått mellom rettighetshavere på norsk sokkel for å vise typiske avtalereguleringer man kan finne for de aktuelle spørsmål. Ettersom bestemmelsene i delelinjeavtalen kun angir de overordnede prinsipper for unitisering, vil jeg benytte disse avtalene for å identifisere partenes handlingsrom og peke på mulige løsninger av de sentrale spørsmål.

¹³ Weaver et al. (2007), s. 8

¹⁴ Prop. 43 S (2010-2011) Overenskomsten er gjengitt i vedlegg 1

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Innst. 182 S (2010-2011)

1.5 Den videre fremstilling

I det følgende vil jeg først i pkt. 2 gi en kort presentasjon av delelinjeavtalen. Deretter vil jeg i pkt. 3 skissere det internrettslige og det folkerettslige rammeverk for unitisering. Siktemålet vil her være å identifisere sentrale forskjeller mellom unitisering av felt som i sin helhet ligger på norsk sokkel og felt som strekker seg over en annen stats sokkelgrense. I pkt. 4 følger en fremstilling av de alminnelige utgangspunkter for grenseoverskridende unitisering. Disse utgangspunktene konkretiseres ved å foreta en komparativ analyse av de bilaterale unitiseringsavtalene som Norge og Storbritannia har inngått for tre grenseoverskridende felt i Nordsjøen. Avslutningsvis vil jeg i pkt. 4 redegjøre for hvilken posisjon unitisering har i russisk rett og hvilke avtaler som foreligger med hensyn til grenseoverskridende petroleumssamarbeid. Denne delen av avhandlingen vil i sum danne et bakgrunnsteppe for den nærmere analyse i pkt. 5 av unitiseringsbestemmelsene som er inntatt i delelinjeavtalen med Russland.

2 Delelinjeavtalen av 15. september 2010

Det har historisk sett vært betydelig avstand mellom partenes posisjoner med hensyn til hvilke prinsipper som skulle legges til grunn for avgrensingen av kontinentalsokkelen. Innenfor rammen av denne avhandlingen vil det føre for langt å gi en fremstilling av den tilnærming partene har hatt i den senere tid. Jeg nøyer meg derfor med å vise til en omfattende litteratur omkring dette tema.¹⁷ For mitt formål er det tilstrekkelig å slå fast at den endelige avgrensing er basert på en modifisert midtlinje, og må anses å være i samsvar med havrettens regler om maritim avgrensning. For oversiktens skyld skisseres nedenfor helt kort enkelthetene i avtalen.

Overenskomsten mellom Norge og Russland består av 8 artikler og to vedlegg. Artikkel 1 slår fast den maritime avgrensningslinje mellom partene i Barentshavet og i Polhavet på grunnlag av geodetiske linjer som forbinder punktene definert av et sett koordinater. Overenskomsten avklarer med dette de utestående spørsmål knyttet til den maritime delelinjen i hele det tidligere omstridte området.¹⁸ Det blir videre fremholdt i art. 2 at hver part skal rette seg etter den maritime avgrensningslinje som angitt i art. 1, og skal ikke gjøre krav på eller utøve “suverene rettigheter” eller “kyststatsjurisdiksjon” i havområdene utenfor denne linjen.

I art. 3 er det inntatt en egen bestemmelse for et ”særskilte område”. Avtalen viderefører partenes eksisterende fiskerisamarbeid i art. 4 jf. vedlegg I, og medfører ingen endring i deres respektive fiskerimuligheter.¹⁹ Art. 6 til art. 8 regulerer spørsmål om partenes forhold til andre internasjonale avtaler og prosessuelle sider ved implementeringen av avtalen. Disse aspektene ved avtalen faller utenfor avhandlingens

¹⁷ For en omfattende fremstilling av delelinjespørsmålet se blant annet Churchill (1992), s. 54-91; Ørebech (2007), s. 54-83

¹⁸ Prop. 43 S (2010-2011) s. 1

¹⁹ Ibid.

problemområde. De sentrale bestemmelsene for reguleringen av petroleumsvirksomhet i området er gitt i art. 5 jf. vedlegg II.

Overenskomsten er i medhold av art. 8 gjenstand for ratifikasjon i det norske Storting og den russiske Statsdumaen (underhuset), og trer først i kraft den 30. dag etter at ratifikasjonsdokumentene er utvekslet. Saken ble 2. februar 2011 ferdigbehandlet i utenriks- og forsvarskomiteen, og Stortinget ga enstemmig sitt samtykke til delelinjeavtalen 8. februar.²⁰ Med 311 mot 57 stemmer ble avtalen ratifisert i den russiske Statsduma 25. mars. Avtalen ble deretter sendt over til Føderasjonsrådet (overhuset), og endelig signert av president Medvedev 8.april.²¹

Som fremholdt ovenfor vil området åpnes for petroleumsvirksomhet så snart overenskomsten har trådt i kraft. Det blir etter dette et spørsmål for hver av partenes myndigheter å avgjøre hvorvidt deres respektive områder skal åpnes for petroleumsvirksomhet i samsvar med nasjonal lovgivning.

²⁰ Innst. S nr. 182 (2010-2011); Vedtak 379 i Stortinget

²¹ Se mer om ratifikasjonsprosessen på <http://eng.kremlin.ru>

3 Rettslig rammeverk for unitisering

3.1 Internasjonal bakgrunn og utvikling

Graden av offentlig regulering ved utvinning av petroleum har variert sterkt opp gjennom petroleumsindustriens historie og med betydelige forskjeller fra land til land. I de eldre konsesjoner i Midt-Østen var det for eksempel opp til industrien selv å utvinne petroleum etter de metoder som denne fant mest hensiktsmessig. USA har på den annen side en meget lang tradisjon for offentlig regulering av utnyttelsen av petroleumsforekomster.²² Avtaletradisjonen ved og rettreglene om unitisering stammer fra Texas og de andre nærliggende oljestatene.²³ Dette kommer av at på land i USA har grunneieren retten til naturforekomster i undergrunnen. Retten til å utvinne naturressursene følger derfor eiendomsgrensene, og kan også overdras adskilt fra eiendomsretten til overflaten. Det ble dermed av stor betydning å kartlegge hvordan reservoaret var fordelt i forhold til eiendommene. Slike beregninger var imidlertid meget vanskelig å foreta. I denne situasjonen utviklet det seg en kapringsrett der den grunneier som først boret var berettiget til å utvinne den petroleum han kunne få tak i, uavhengig av om forekomsten opprinnelig befant seg under hans grunn eller ikke.²⁴

For å unngå et kappløp mellom grunneierne om raskest mulig utvinning til skade for så vel den enkelte grunneier som reservoarets produksjonsegenskaper, ble det gitt omfattende regler om unitisering som sikret effektiv og rasjonell utnyttelse av forekomsten.²⁵ I de fleste land, herunder Norge, har man ikke stått overfor tilsvarende problem idet staten har eiendomsrett til så vel petroleum i grunnen under norsk

²² NOU 1979: 43, s. 35

²³ Frihagen (1985), s. 4

²⁴ NOU 1979: 43, s. 35-36

²⁵ Weaver et al. (2007), s. 1-3

landområde som til undersjøiske petroleumsforekomster, jf. henholdsvis lov om utvinning av petroleum under land § 1 og petroleumsloven § 1-1. Ettersom spørsmålet om unitisering knytter seg til undersjøiske forekomster på kontinentalsokkelen og eiendomsrett ikke er et tema, kommer problemet her i en annen stilling enn i USA.²⁶

Når interessen for unitisering utenfor USA har økt de siste tre tiårene kan det særlig tilskrives tre forhold.²⁷ For det første, i kjølvannet av oljekrisen i 1973 søkte vestlige land og deres multinasjonale selskaper å diversifisere sin tilgang på petroleum. Leting etter olje fant sted i nye deler av verden, blant annet i Nordsjøen, Sør-Amerika og Afrika, og mange nye aktører kom til på den internasjonale arena for å konkurrere om konsesjoner mot de store oljeselskapene som lenge hadde dominert det globale markedet. Samtidig økte konkurransen mellom selskapene i takt med at statens monopolstilling ble svekket på 1980- og 1990-tallet. For det andre har utvinningsblokkene blitt mindre idet statene har søkt å maksimere inntektene ved å øke utvinningstakten av felt. Endelig har tilbakeleverte felt fra eksisterende blokker økt antall mindre blokker som er tilgjengelige.

Som en følge av disse faktorene er det i dag et økende antall petroleumsforekomster som strekker seg over flere konsesjonsområder med forskjellige rettighetshavere. Enkelte forekomster krysser også grensen mellom to eller flere stater. Ettersom de antatt største uoppdagede petroleumsforekomstene er å finne offshore, har nå også mange oljeselskaper forflyttet seg til områder hvor grensene for kyststatenes jurisdiksjon ikke er klarlagt. I takt med at av reservoarer på grunne havområder gradvis er i ferd med å uttømmes, har de store oljeselskapene særlig rettet blikket mot de store havdyp. Investeringene i dyphavsteknologi ble fordoblet i perioden 2003-2007 sammenlignet med foregående femårsperiode.²⁸ Selv om delelinjeavtalen mellom Norge og Russland nå er på plass, er Arktis en potensiell petroleumsprovins som fortsatt har en rekke uløste jurisdiksjonsspørsmål.²⁹ Spørsmål om felles utnyttelse av petroleumsforekomster kan komme til å få stor betydning for denne regionen i tiden som kommer.

²⁶ Ross (2007)

²⁷ Cameron (2006), s. 560

²⁸ Weaver et al. (2007), s. 2-3

²⁹ Isted (2009)

3.2 Den internrettslige regulering

Utgangspunktet for plikten til å unitisere følger i norsk rett altså av pl. § 4-7 første ledd første punktum. Selv om de nasjonale bestemmelsene ikke kommer direkte til anvendelse ved grenseoverskridende felt, er den internrettslige regulering interessant ettersom det er et generelt trekk at prinsippene for internasjonal unitisering i stor grad er bygget opp etter mønster fra ulike nasjonale rettssystemer.

Bestemmelsen stiller opp tre kumulative vilkår. Det må foreligge en felles ”petroleumsforekomst” som strekker seg over ”flere blokker” som ikke har ”samme rettighetshavere” eller ”inn på en annen stats kontinentalsokkel”. For den situasjon at en forekomst stekker seg over på en annen stats kontinentalsokkel, vil denne i alle tenkelige tilfeller også strekke seg over blokker med forskjellige rettighetshavere.³⁰

Dersom vilkårene er oppfylt ”skal det søkes oppnådd enighet”. Den første del av formuleringen – ”skal det” – tyder da på at plikten til å unitisere er ubetinget. Den neste del av formuleringen – ”... søkes oppnådd” – synes imidlertid å begrense denne plikten. En riktig forståelse av uttrykket må være at rettighetshaverne har en ”ubetinget plikt til å arbeide for en løsning”; dvs. en avtale om den mest rasjonelle utnyttelse av forekomsten og fordelingen av denne.³¹ Det er etter dette ikke holdepunkter i ordlyden for en absolutt plikt til å komme frem til et slikt resultat.

Hva avtalen skal gå ut på er angitt ved uttrykket ”den mest rasjonelle samordning av petroleumsvirksomhet”. I tillegg skal rettighetshaverne komme til enighet om en ”fordeling av petroleumsforekomsten”. Fordelingen fastsettes vanligvis som en eierbrøk mellom rettighetshaverne. Begrepet petroleumsvirksomhet er definert i pl. § 1-6 bokstav c) og omfatter alle virksomhetens faser; dvs. ”undersøkelse, leteboring, utvinning, transport, utnyttelse og avslutning samt planlegging av slike aktiviteter, likevel ikke transport av petroleum i bulk med skip.”

³⁰ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983), s. 53

³¹ *Petroleumsloven* (2009), s. 306

Bestemmelsen gir ingen positiv angivelse av hva som ligger i uttrykket ”den mest rasjonelle samordning”. En må dermed støtte seg til formålsbetraktninger for å gi uttrykket et mer konkret meningsinnhold. Det overordnede formålet med unitisering er å utnytte forekomsten som en enhet, uten hensyn til dens beliggenhet mellom flere blokker og utvinningstillatelser. Uttrykket må kunne forstås som en henvisning til prinsippene om forsvarlig utvinning i pl. § 4-1, all den stund det er disse hensyn som generelt begrunner unitisering. Utover dette synes rettighetshaverne å ha adskillig frihet med hensyn til hvordan de mer konkret ivaretar disse prinsippene.³²

Unitiseringsavtalen legges opp etter mønster av de ordinære samarbeidsavtaler som inngås mellom rettighetshaverne til en utvinningstillatelse, men med særlige bestemmelser for selve samordningen og fordelingen av den felles forekomst. Det etableres med dette en ny rettighetshavergruppe for det unitiserte feltet under ledelse av en felles operatør. Virkeområdet for den nye avtalen er avgrenset til den felles forekomst og utvinningstiltak knyttet til selve den eller de spesifiserte forekomster. For så vidt gjelder de deler av konsesjonsområdet som ikke omfattes av den nye avtalen, vil de eksisterende samarbeidsavtaler fortsatt gjelde.³³

Etter § 4-7 andre ledd første punktum skal unitiseringsavtaler ”forelegges departementet for godkjenning”. Denne ordningen har et todelt formål. For det første gir den departementet kompetanse til å forhindre inngåelse av avtaler som ikke ivaretar de hensyn som begrunner unitisering. For det andre gir den departementet mulighet til å stille vilkår ved godkjenningen slik at avtalen får et tilfredsstillende innhold. Ettersom det er tale om et begunstigende forvaltningsvedtak følger denne kompetansen allerede av den alminnelige vilkårlæren, men er også uttrykkelig slått fast i pl. § 10-18.³⁴

Dersom det ikke ”oppnås enighet” om en avtale ”innen rimelig tid” kan departementet bestemme hvordan slik samordnet virksomhet skal foregå og hvordan forekomsten skal fordeles, jf. § 4-7 andre ledd andre punktum.

³² *Petroleumsloven* (2009), s. 307

³³ Frihagen (1984), s. 39-40,47; Taverne (1994), s. 149; *Petroleumsloven* (2009), s. 307

³⁴ *Petroleumsloven* (2009), s. 311

Det er selvsagt en forutsetning for departementets kompetanse at vilkårene for unitisering er oppfylt, jf. § 4-7 første ledd første punktum. I tillegg må to vilkår være oppfylt. Den tid partene har for å komme til enighet er angitt ved den rettslige standarden ”innen rimelig tid”. Dette vil nødvendigvis bli en skjønnsmessig vurdering. Et hovedsynspunkt bør være at departementet kan gripe inn dersom mangel på samordning gjør at planlegging og utvikling av forekomstene stopper opp eller hindrer utviklingen av andre felt og transportopplegg.³⁵ En kan også i denne relasjon trekke inn prinsippene om forsvarlig utvinning i pl. § 4-1 som veiledende for denne vurderingen.

Det er fremholdt i forarbeidene at kravet til ”enighet” for så vidt gjelder fordelingsspørsmålet er oppfylt når partene har avtalt å la en nøytral ekspert foreta fordelingen av forekomsten med bindende virkning for partene. Det er da en forutsetning at denne ekspertavgjørelsen også foreligger innen rimelig tid.³⁶ Utover denne situasjonen må vurderingen ta utgangspunkt i formålet med enigheten mellom partene, som må være at utviklingen av den felles forekomsten kommer i gang. Dersom dette lar seg gjøre med den grad av enighet partene har oppnådd, må dette anses å være tilstrekkelig.³⁷

3.2.1 Tilgrensende områder – samordnet virksomhet ellers

Det kan være verdt å påpeke at de hensyn som begrunner unitisering også gjør seg gjeldende for andre former for samordning av petroleumsvirksomheten. Pl. § 4-7 er angitt med overskriften ”samordnet petroleumsvirksomhet”. Dette er ikke en særlig presis beskrivelse. En naturlig språklig forståelse av uttrykket kan være å tilpasse til hverandre eller å samarbeide om noe. Dersom en legger til grunn en slik alminnelig forståelse av uttrykket er det klart at samordning kan anta andre former enn felles utnyttelse av en eller flere forekomster. Her kan det trekkes paralleller til andre bestemmelser i petroleumsløven og petroleumsforskriften som behandler tilsvarende

³⁵ *Petroleumsløven* (2009), s. 312

³⁶ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996), s. 45, Ot.prp. nr. 72 (1982-1983), s. 53

³⁷ *Petroleumsløven* (2009), s. 313

tilfeller, uten at de verken er gitt etiketten samordning eller vist til pl. § 4-7. Dette gjelder i første rekke pl. § 4-8 som regulerer adgang til bruk av andres innretninger. Forskriftsbestemmelsene i pf. § 28 til pl. § 4-3 om tillatelse til anlegg og drift av innetninger for transport og utnyttelse av petroleumsforekomster har lignende regler. Dette er bestemmelser som langt på vei dekker det samme virkeområde som § 4-7. Det kan derfor hevdes at disse bestemmelsene må betraktes som spesialanvendelser av den generelle plikt til samordning av petroleumsvirksomheten som er angitt i § 4-7 for praktisk viktige tilfeller.³⁸ Et felles siktemål ved så vel unitisering som andre former for samordnet petroleumsvirksomhet er å sørge for en optimal utnyttelse av feltet. Dette overordnede hensynet kommer til uttrykk i pl. § 4-1 om forsvarlig utvinning, som retter seg mot både offentlige styresmakter og selskaper som driver petroleumsvirksomhet:

”Utvinning av petroleum skal foregå på en slik måte at mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumsforekomst, eller i flere petroleumsforekomster sammen, blir produsert. Utvinningen skal skje i samsvar med forsvarlige tekniske og sunne økonomiske prinsipper og slik at øding av petroleum eller reservoarenergi unngås. For å oppnå dette, skal rettighetshaver fortløpende vurdere utvinningsstrategi og tekniske løsninger og iverksette nødvendige tiltak.”

Vurderingen etter første ledd skal skje ut fra en forsvarlig privatøkonomisk vurdering, riktignok med det siktemål at mest mulig petroleum skal produseres. Bestemmelsen må forstås slik at en skal søke å utvinne mest mulig petroleum, innenfor rammene av andre punktum.³⁹

Den nære sammenhengen mellom på den ene siden forsvarlig utvinning og på den annen side samordnet undersøkelse, utvinning, lagring og transport ble klart påpekt i forarbeidene til 1985-loven. Det ble her fremholdt at det er ”av vesentlig betydning for en rasjonell utnyttelse at de meget kostbare driftsmidler i petroleumsutvinningen og transport kan utnyttes optimalt”.⁴⁰ Det ble videre pekt på at utbyggingen for så vidt gjelder Nordsjø-området vil kunne få et noe annet preg etter at de store prosjektene er

³⁸ *Petroleumsloven* (2009), s. 303-304; Frihagen (1985), s. 19

³⁹ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983), s. 56

⁴⁰ NOU 1979: 43, s. 37

avsluttet. Utvalget legger her til grunn at det i neste fase kan bli nødvendig og ønskelig at mindre og mer spredte forekomster blir utnyttet. Dette kan skje ved utnyttelse av ledig kapasitet i eksisterende anlegg, eller ved at flere mindre forekomster kan utnyttes sammen. På den måten kan deler av totalomkostningene fordeles på flere forekomster.⁴¹ I takt med avtagende produksjon på norsk sokkel de siste årene har utnyttelsen av marginale felt blitt et meget aktuelt spørsmål.

3.3 Den folkerettslige regulering

Det foreligger i dag ingen multilateral traktat eller sikker folkerettslig sedvanerett som pålegger stater en *generell plikt* til å samarbeide om utnyttelsen av felles naturressurser. På bakgrunn av folkerettens sekundære kilder – resolusjoner fra FNs Generalforsamling, analogisk anvendelse av prinsipper nedfelt Havrettskonvensjonen, rettspraksis fra ICJ og bilaterale avtaler – kan det hevdes at statene har en *plikt til å inngå forhandlinger* med sikte på å komme frem til enighet.⁴² All den stund Norge og Russland har inngått en avtale som omfatter samarbeid om grenseoverskridende petroleumforekomster, kommer ikke spørsmålet på spissen her. Den *alminnelige folkerettslige regulering* av samarbeidspliktens rekkevidde vil derfor ikke bli forfulgt videre i denne avhandlingen.⁴³

For å illustrere at bilaterale avtaler kan anta ulike former, vil jeg imidlertid helt kort med utgangspunkt i statspraksis skissere noen alternative samarbeidsformer. Et hovedskille går mellom de avtaler som tar sikte på å regulere felles forekomster som allerede er oppdaget og potensielle felles forekomster. Den første typen viser hvordan statene faktisk har samarbeidet i ulike situasjoner, mens den andre viser den nærmest uniforme praksis om å innta en eller annen form for klausul i maritime avgrensingsavtaler om hvordan eventuelle grenseoverskridende petroleumforekomster

⁴¹ NOU 1979: 43, s. 37

⁴² Ong (1999), s. 785

⁴³ For en omfattende fremstilling av spørsmålet om det foreligger en folkerettslig plikt til å inngå samarbeid om grenseoverskridende petroleumforekomster se: Onarato (1968, 1977), Lagoni (1979) og Ong (1999). For en oppsummering Weaver et al. (2007).

skal reguleres. Avtalens form og innhold varierer imidlertid betydelig. Lagoni har identifisert fire typer:⁴⁴

Den første typen er blitt kalt “geologisk samarbeid” i en avtale mellom Tsjekkoslovakia og Østerrike fra 1960 om utnyttelse av en grenseoverskridende gassforekomst. Avtalen ble utformet for å sikre hver av partene en andel av den totale produksjonen i forhold til mengden reserver på sitt territorium på den tiden avtalen ble inngått. Ingen av partene har jurisdiksjon over feltet som en enhet og utnyttelsen av feltet skjer separat på hver side av grenselinjen.

Den andre typen samarbeidsavtale tar sikte på felles virksomhet mellom begge parters rettighetshavere. Denne løsningen ble valgt i en tilleggsavtale av 1962 til Ems-Dollart traktaten inngått i 1960 mellom Nederland og Vest-Tyskland. Ettersom partene har rett til en lik andel utvunnet petroleum fordrer denne modellen et nært samarbeid mellom rettighetshaverne på begge sider med hensyn til beregning av reservene, produksjon, fordeling av inntekter og konfliktløsning.

I den tredje typen samarbeidsavtale har partene felles styre over naturressursene i området. Denne ordningen kan karakteriseres som et funksjonelt begrenset *kondominium*. Eksempler på slike avtaler kan en finne i en rekke land i Midtøsten. Et land- og havområde mellom Kuwait og Saudi Arabia i Den persiske gulf ble delt etter dette prinsippet.

Den siste typen av samarbeidsavtaler går ut på en samordnet – “unitisert” – utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster. Denne tilnærmingen fordrer at partene inngår en avtale om utnyttelse av petroleumsforekomsten som en enhet. Siden midten av 1970-tallet er det denne avtaleformen som har vært mest vanlig å anvende ved grenseoverskridende felt.⁴⁵

Utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster vil nødvendigvis involvere to eller flere suverene stater, og vil derfor i utgangspunktet være underlagt ulike rettslige

⁴⁴ Lagoni (1979), s. 222-229; Ong (1999), s. 788

⁴⁵ Weaver et al. (2007), s. 94

regimer med hensyn til leteboring, utvinning og transport av petroleum. De rettslige problemer som dette medfører kan avhjelpes ved at de berørte stater inngår en form for samarbeid om utnyttelse av forekomsten som en enhet.⁴⁶ Denne oversikten viser like fullt at unitisering kun er en av flere mulige rettslige løsninger på problemet.

3.4 Oppsummering

Reguleringen av felles utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster blir til i et samspill mellom ulike rettslige nivå, som omfatter flere avtaleverk:⁴⁷

I – Det folkerettslige forhold mellom to stater. Typisk vil maritime avgrensingsavtaler av kontinentalsokkelen inneholde en klausul om hvordan utnyttelse av felles petroleumsreserver skal utnyttes og fordeles. Denne avtalen danner i sin tur det rettslige grunnlag for en bilateral avtale om unitisering av et konkret felt, heretter omtalt som unitiseringsavtalen.

II – Det interne forhold mellom de to staters rettighetshavere og eventuelt interesserte tredjeparter for å regulere utnyttelsen av den grenseoverskridende forekomsten som en enhet, heretter kalt samarbeidsavtalen.

III – Vertslandets nasjonale lovgivning, regulering og konsesjoner gitt av vertslandet til sine respektive rettighetshavere, især tildeling av utvinning- og produksjonstillatelser.

Begrepsparet ”unitiseringsavtalen” og ”samarbeidsavtalen” samsvarer med de mer vanlige begrepene ”unitiseringstraktaten” og ”unitiseringsavtalen”. Det førstnevnte begrepspar er benyttet i delelinjeavtalen og vil derfor bli lagt til grunn i det følgende. Denne terminologien ble valgt fordi den fremsto som enklere i den sammenhengen

⁴⁶ Weaver et al. (2007), s. 75

⁴⁷ Ibid. s. 4; Gault (1988), s. 147

avtalen ble fremforhandlet i. Dersom det skulle bli aktuelt å unitisere et konkret felt i Barentshavet er det imidlertid intet i veien for å anvende den mer vanlige terminologi.⁴⁸

Etter fremstillingen av det internrettslige og det folkerettslige rammeverk for unitisering, kan det hevdes at utgangspunktet er likt: Partene har en plikt til å søke å oppnå enighet om felles utnyttelse av forekomsten.

Det er veien videre som adskiller unitisering av felt som i sin helhet ligger på en enkelt stats del av sokkelen fra unitisering av felt som strekker seg inn på en annen stats sokkel. For det første har de nasjonale myndigheter kompetanse til å bestemme hvordan slik samordnet virksomhet skal foregå dersom rettighetshaverne ikke kommer til enighet seg imellom. I praksis vil departementet fastsette løsninger for de forhold rettighetshaverne ikke makter å enes om. Det finnes ingen tilsvarende myndighet på internasjonalt nivå som kan gripe inn og gi bindende vedtak. En må dermed falle tilbake på forhandlinger og avtale mellom statene dersom en skal oppnå en mest mulig effektiv og rasjonell utnyttelse av feltet.

For det andre vil det gjennom de bilaterale avtalene bli en spesiell og særlig rettslig kontroll med samarbeidsavtalene de to staters rettighetshavere inngår seg imellom. Alle viktige spørsmål må forelegges begge regjeringer for på den måten å sørge for at utnyttelsen av feltet skjer i samsvar med de prinsipper statene har kommet til enighet om.

Selv om de samme tekniske og ressursmessige hensyn gjør seg gjeldende i begge situasjonene, er det endelig en sentral forskjell som må fremheves. Når det gjelder internasjonal unitisering vil fordelingen av petroleumsreservene og dermed allokering av skatteinntekter være et adskillige viktigere spørsmål for staten enn ved unitisering innenfor den enkelte stats jurisdiksjon.⁴⁹

⁴⁸ Agerup Gravdahl (2011)

⁴⁹ Taverne (1994), s. 155

4 Utgangspunkter for grenseoverskridende unitisering

4.1 Innledning

Ved grenseoverskridende unitisering får vi altså to sett avtaleverk – det folkerettslige og det interne rettighetshaverne imellom. For det første må statene komme til enighet om en avtale om utnyttelse av petroleumsforekomsten som en enhet, *unitiseringsavtalen*. Dernest må de respektive rettighetshaverne inngå en avtale for å regulere utnyttelsen av petroleumsforekomsten som en enhet, *samarbeidsavtalen*. Formålet med den første avtalen er å klargjøre statenes rettigheter og plikter med hensyn til utbyggingen av feltet. Dette skal bidra til felles opptreden fra statenes side. Potensielle konflikter søkes eliminert ved å inkorporere prosedyrer som krever enighet mellom statene i alle viktige spørsmål. Dersom partene likevel ikke evner å komme til enighet må tvisten løses ved hjelp av de mekanismer for tvisteløsning avtalen forskriver, typisk ved voldgift eller gjennom en ekspertprosedyre.

Unitiseringsavtalen vil inneholde en forpliktelse til å pålegge rettighetshaverne på begge sider av delelinjen til å inngå en samarbeidsavtale. Denne avtalen må godkjennes av begge stater for å sikre at den ivaretar de bestemmelser unitiseringsavtalen oppstiller, all den stund det kun er de respektive stater som er parter i denne avtalen.⁵⁰ Internasjonalt benevnes avtalen mellom rettighetshaverne gjerne som Unitization and Unit Operating Agreements (UUOA) og behandles konfidensielt. Spesielle eksempler eller detaljerte sammenligninger er derfor ikke offentlig tilgjengelig. Association of International Petroleum Negotiators (AIPN) har imidlertid nylig utviklet og publisert en standard UUOA-kontrakt, som gir et helhetlig grunnlag for å utvikle nye avtaler.⁵¹

⁵⁰ Weaver et al. (2007), s. 95-96

⁵¹ Ross (2007)

4.2 Bilaterale unitiseringsavtaler

Det finnes i dag fire eksempler på avtaler mellom stater om grenseoverskridende petroleumsforekomster i Nordsjøen, hvorav Norge er part i tre av avtalene.⁵² Det rettslige grunnlag for disse unitiseringsavtalene er de bilaterale avtaler om avgrensning av kontinentalsokkelen mellom henholdsvis Storbritannia og Norge undertegnet 10. mars 1965 og mellom Storbritannia og Nederland undertegnet 6. oktober 1965. I avtalen mellom Storbritannia og Norge er den første eksplisitte bestemmelse om samordnet petroleumsvirksomhet mellom stater inntatt:

“Hvis en geologisk petroleumsstruktur eller et petroleumsfelt, eller en geologisk struktur eller et felt av en annen mineralforekomst, herunder sand og grus, strekker seg over grenselinjen, og den del av en slik struktur eller et slikt felt som ligger på den ene side av grenselinjen helt eller delvis kan utnyttes fra den annen side av grenselinjen, skal de kontraherende parter, etter samråd med mulige konsesjonshavere, *søke å nå fram til enighet* om den måte hvorpå strukturen eller feltet mest effektivt skal utnyttes og utbyttet fordeles.”⁵³ (min utheving).

Etter ordlyden får ikke bestemmelsen uten videre anvendelse dersom det konstateres et felt som strekker seg over avgrensningslinjen. Det er en forutsetning at det er teknisk mulig å utnytte en del av reservoaret fra den andre siden av grenselinjen. Det kan hevdes at denne begrensningen ikke er særlig praktisk. All den stund det er tale om et enkelt felt vil en brønn nært nok grensen på den ene siden også kunne påvirke muligheten for utnyttelse av forekomsten på den andre siden. Det vil etter dette alltid være en plikt til å “søke å nå fram til enighet” med hensyn til felles utnyttelse av petroleumsressursene når et grenseoverskridende felt blir oppdaget.⁵⁴

Bestemmelsen hjemler altså ikke direkte en plikt til felles utnyttelse. Den må først og fremst betraktes som et direktiv om at partene skal forsøke å oppnå enighet om dette.⁵⁵

⁵² Cameron (2006), s. 572, Weaver et al. (2007), s. 107

⁵³ Avtalens art. 4

⁵⁴ Weaver et al. (2007), s. 107

⁵⁵ Frihagen (1985), s. 15

Det er en såkalt ”pactum de contrahendo” – dvs. en plikt til å inngå eller forsøke å inngå en avtale. Statene skal i fellesskap forsøke å oppnå en avtale eller ordning med sikte på en utnyttelse som er mest mulig i samsvar med begge parters interesser.⁵⁶ For den situasjon at de to stater kommer til enighet er det heller ikke holdepunkter i avtalen for at de plikter å utnytte forekomsten som en enhet. De står i utgangspunktet fritt til å velge en mindre stringent samarbeidsform.⁵⁷ Det eneste en med sikkerhet kan utlede av bestemmelsen synes å være at utbyttet av petroleumsforekomsten skal fordeles mellom partene.

Tilnærmet likelydende bestemmelse som i artikkel 4 ble inntatt i de etterfølgende avtaler om avgrensning av kontinentalsokkelen mot de øvrige nabostater i Nordsjøen.⁵⁸

Selv om partene ikke er rettslig forpliktet til å inngå unitiseringsavtaler, er det denne samarbeidsformen som har blitt valgt for de konkrete avtaler som er inngått med Storbritannia om utnyttelse av felles forekomster i Nordsjøen.

Delelinjeavtalen med Storbritannia danner det rettslige grunnlaget for unitisering av tre felt på grensen mellom Norge og Storbritannia. I det følgende vil jeg se nærmere på det *folkerettslige avtaleverk* for unitisering av feltene Frigg, Statfjord og Murchison. Statfjord og Murchison-avtalen ble inngått på samme dag i 1979 og har en tilnærmet likelydende avtaletekst. Disse avtalene vil derfor bli behandlet sammen. Der avtalene har en avvikende regulering på sentrale punkter vil dette bli tatt opp. Siktemålet er å vise noen hovedtrekk ved avtalene, illustrere forskjeller mellom dem og å gi en fremstilling av utviklingstrekk i avtalenes utforming og innhold. Disse avtalene er videre interessante ettersom de angir et sett av mulige løsninger med hensyn til unitisering av felles forekomster i Barentshavet og Polhavet.

⁵⁶ Fleischer (1983), s. 397; Woodliffe (1977), s. 339

⁵⁷ Taverne (1994), s. 155

⁵⁸ Lagoni (1979), s. 229; se pkt. 5

4.2.1 Frigg-avtalen

I 1972 ble det konstatert et gassfelt som strakk seg over kontinentalsokkelgrensen mellom Storbritannia og Norge. I samsvar med artikkel 4 i avtalen om avgrensning av kontinentalsokkelen inngikk Norge og Storbritannia forhandlinger som resulterte i en avtale av 10. mai 1976 om utnyttelse av feltet som en enhet ved hjelp av angitte installasjoner, herunder om fordeling av ressursene fra denne forekomsten mellom partene. I avtalens artikkel 2 nr. 2 er det fremholdt at partene må komme til enighet om to fundamentale forhold:

“De to Regjeringer skal rådføre seg med hverandre med sikte på å bli enige om en fastsettelse av grensene for, og de ansatte samlede reserver i Frigg-reservoaret, og en fordeling av reservene i dette mellom kontinentalsokkelen tilhørende Kongeriket Norge og kontinentalsokkelen tilhørende Det Forente Kongerike. For dette formål skal rettighetshaverne pålegges å fremlegge for Regjeringene et forslag til slike fastsettelser.”

Fastsettelsen av grensene, de samlede reserver og fordelingen av reservene er imidlertid ikke med dette bestemt en gang for alle. Artikkel 3 inneholder bestemmelser om såkalt re-determinering; dvs. at grenser, reserver og fordeling skal vurderes på nytt hvis en av regjeringene ber om det på visse angitte tidspunkt i feltets produksjonshistorie.

Avtalen pålegger rettighetshaverne på begge sider å inngå en samarbeidsavtale og oppnevne en operatør som skal fungere som felles representant for dem, jf. Art. 1.2 og art. 5. Hver regjering skal etter artikkel 4 pålegge sine respektive rettighetshavere å fremlegge for de to regjeringer til godkjenning ”en plan for å sikre en forsvarlig produksjon av Frigg-reservoaret”, med bestemmelse om revurdering med ikke mer enn fire års mellomrom. Resultatet av slike revurderinger skal forelegges regjeringene til godkjenning, og det påligger regjeringene å sørge for at alle godkjente planer bli gjennomført.

Det er ingen sammenslåing med hensyn til jurisdiksjon, jf. art. 29.1. Det vil si at installasjoner plassert på norsk og britisk sokkel er underlagt henholdsvis norsk og

britisk jurisdiksjon. For å avdempe ulempene med separat jurisdiksjon stiller derimot avtalen krav om at partene skal avholde konsultasjoner dem i mellom for at alle installasjoner så langt som mulig, er underlagt de samme sikkerhets- og konstruksjonsstandarder, jf. art. 7 jf. art. 8. Beskatningsretten følger også den enkelte stats jurisdiksjon. I henhold til art. 9 kan hver regjering, i overensstemmelse med sin skattelovgivning ”skattlegge hele den inntekt som i kraft av utvinningstillatelser gitt av denne Regjering oppebæres ved utnyttelse av Frigg-reservoaret (...) uansett om inntekten gjelder produksjon på kontinentalsokkelen tilhørende det annet land (...)”.

For den situasjon at en utvinningstillatelse helt eller delvis utløper, oppgis eller tilbakekalles skal den regjering som ga tillatelsen sørge for at utnyttelsen av Frigg-gassen fortsetter i samsvar med bestemmelsene i denne overenskomst og de avtaler som er inngått mellom rettighetshaverne, jf. art. 11.1.

Del III av avtalen inneholder enkelte alminnelige bestemmelser. For mitt formål er det tilstrekkelig å vise til bestemmelsene om tvisteløsning. I medhold av art. 27 skal det opprettes en kommisjon, som skal kalles Den konsultative kommisjon for Frigg-feltet, med det formål å lette gjennomføringen av avtalen. Enhver tvist vedrørende forståelsen eller anvendelsen av avtalen skal løses av kommisjonen eller ved mellomstatlige forhandlinger, jf. art. 28.1. Dersom partene ikke kommer til enighet må saken forelegges for en voldgiftsdomstol, jf. art. 28.2.

Frigg-avtalen representerte et viktig folkerettslig gjennombrudd med hensyn til utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster offshore. Dette var første gang to stater kom til enighet om hvordan en skulle utnytte en slik forekomst som en enhet, med felles installasjoner på begge sider av grenselinjen. Løsningene partene kom frem til i Frigg-avtalen var antatt å bli⁵⁹ – og har blitt – en modell for senere unitiseringsavtaler.⁶⁰

⁵⁹ Woodliffe (1976), s. 353

⁶⁰ Cameron (2006), s. 572; for en bredt anlagt historisk fremstilling av Frigg-feltet, se www.kulturminne-frigg.no

4.2.2 Statfjord og Murchison-avtalene

I 1975 ble det påvist et nytt felt som strakk seg over kontinentalsokkelen mellom Norge og Storbritannia. Innenfor rammen av artikkel 4 i 1965-avtalen forhandlet partene og kom frem til enighet om felles utnyttelse av petroleumsforekomstene. Statfjord-avtalen ble undertegnet 16. oktober 1979, og fulgte langt på vei de prinsipper Frigg-avtalen la til grunn. Avtale om felles utnyttelse av det grenseoverskridende Murchison-reservoaret ble undertegnet samme dag, og har tilnærmet samme regler. Selv om flere av bestemmelsene er like inneholder Statfjord-avtalen sentrale forbedringer med hensyn til avklaringer, forenklinger og bedre definisjoner sammenlignet med Frigg-avtalen.⁶¹

I likhet med Frigg-avtalen skal regjeringene i fellesskap bli enige om fastsettelse av grensene for Statfjord-reservoarene, antatte samlede reserver og fordeling av reservene mellom den norske og britiske del av kontinentalsokkelen, jf. art. 2.2. Bestemmelsene om re-determinering av disse forhold er derimot mer utførlig regulert i Statfjord-avtalen, jf. art. 3. Den nærmere tidsplan for når en regjering kan anmode om en ny vurdering med sikte på en justering er noe annerledes regulert i Murchison-avtalen.

Artikkel 11 krever videre at rettighetshaverne utnytter feltet i overensstemmelse med en plan som de to regjeringene har godkjent. Planen skal ta hensyn til at feltet skal ”utnyttes på en måte som hindrer sløsing av petroleum og begrenser tap av reservoarenergi til det minst mulige.” Angivelsen av det overordnede siktemålet med planen må anses som en klargjøring i forhold til ordlyden i art. 4 i Frigg-avtalen som kun legger til grunn at planen skal sikre en ”forsvarlig produksjon”.

I medhold av art. 7 har hver regjering eneansvar for alle inspeksjoner av installasjoner som er plassert på denne stats del av kontinentalsokkelen. Hver regjering skal også sørge for at den andre regjeringens inspektører får adgang til slike installasjoner og utstyr. Statfjord-avtalen går på dette punkt lenger enn Frigg-avtalen idet inspeksjon av installasjoner også omfatter ”den virksomhet som utføres på disse.” Siktemålet er at begge parters inspektører skal kunne forsikre seg om at de grunnleggende interesser

⁶¹ Taverne (1994), s. 162

deres regjering har med hensyn til ”sikkerhet, petroleumsproduksjon og målinger” er tilfredsstilt.⁶²

Hovedforskjellen mellom Frigg-avtalen og Statfjord-avtalen angår reglene for transport og ilandføring av produsert petroleum. På grunn av Frigg-feltets beskaffenhet er disse spørsmålene underlagt særlig regulering, inntatt i avtalens del II. Statfjord-avtalen på den annen side foreskriver ingen spesielle regler for transport av petroleum. I henhold til art. 12 har hver regjering og dens rettighetshavere rett til å ta den del av utvunnet Statfjord-petroleum som tilhører disse rettighetshaverne direkte fra Statfjord-området til sitt territorium uten hensyn til hvor installasjonene som den petroleum utvinnes fra er plassert.⁶³

4.2.3 Rammeavtalen

Som det fremgår ovenfor har de største samarbeidsprosjektene vært gjenstand for separate bilaterale avtaler. Inngåelsen av disse avtalene har vært både tid- og ressurskrevende. Økt petroleumsvirksomhet og behovet for nye eksportløsninger har imidlertid gjort det nødvendig å finne løsninger som letter gjennomføringen av grenseoverskridende petroleumsprosjekter. Mot denne bakgrunn ble det i 1998 og 2005 inngått rammeavtaler for å legge forholdene til rette for nye fellesprosjekter mellom Norge og Storbritannia. 1998-avtalen gjelder legging og drift av samt jurisdiksjon over undersjøiske tilknytningsrørledninger.⁶⁴ 2005-avtalen gjelder nye petroleumsprosjekter som krysser grenselinjen mellom de to staters kontinentalsokkel og som ikke dekkes av tidligere inngåtte avtaler.⁶⁵

Rammeavtalen er interessant idet den avviker fra det som tidligere var en viktig forutsetning, nemlig at utnyttelse av hver enkelt grenseoverskridende forekomst var underlagt en konkret bilateral avtale mellom partene. Den nye avtalen representerer en

⁶² Taverne (1994), s. 163

⁶³ Ibid.

⁶⁴ St.prp. nr. 73 (1998-1999). Avtalen inntatt på norsk som Vedlegg 4.

⁶⁵ St.prp. nr. 14 (2005-2006), s. 5. Avtalen inntatt som Vedlegg 1.

mer pragmatisk tilnærming til samarbeid; nye grenseoverskridende prosjekter avtales i overensstemmelse med det rammeverk avtalen setter uten å gå veien om forhandling av en ny bilateral avtale for hvert enkelt felt. Foruten de grunner som er pekt på ovenfor, må rammeavtalen også ses i lys av produksjonsutviklingen i Nordsjøen. Det er antatt at nye grenseoverskridende prosjekt i området vil gjelde mindre og mellomstore felt. Dersom det står mindre verdier på spill kan det tenkes at den tradisjonelle tilnærming ikke gir oljeselskapene tilstrekkelig insentiver til å delta. Hensikten med avtalen er å gi industrien forutsigbare rammevilkår og forenkle prosessen slik at også disse prosjektene blir gjennomført.⁶⁶ Den nye reguleringen vil dermed kunne bidra til at det overordnede siktemålet med petroleumsvirksomheten om at ”mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumsforekomst, eller i flere petroleumsforekomster sammen, blir produsert”, oppnås, jf. pl. § 4-1. Når det gjelder de sentrale spørsmål om fordeling, re-determinering, rettighetshaveravtalen og mekanismer for tvisteløsning følger avtalen langt på vei de prinsipper som er lagt til grunn i de foregående bilaterale avtalene.

En forutsetning for denne avtaleformen synes å være det nære samarbeid mellom Norge og Storbritannia om utnyttelse av petroleumsforekomstene i Nordsjøen gjennom flere tiår. Den er derfor i første omgang mindre aktuell for eventuell unitisering i Barentshavet og Polhavet.

⁶⁶ Cameron (2006), s. 571-576

4.3 Unitisering i Russland

Det fremgår av pkt. 4.2 at Norge har vært et foregangsland i Europa når det gjelder utforming av klausuler om grenseoverskridende petroleumsforekomster og senere utforming av unitiseringsavtaler. Det vil være rimelig å anta at prosessen med å unitisere grenseoverskridende felt i Barentshavet vil gå adskillig smidigere hvis også Russland har erfaring med unitisering fra andre steder. I det følgende vil jeg se litt nærmere på den nasjonale lovgivning i Russland og undersøke hvordan eventuelle russiske unitiseringavtaler er utformet med henblikk på hvilke utfordringer som norsk-russisk petroleumssamarbeid kan by på.

Det foreligger ingen eksplisitt bestemmelse som direkte regulerer unitisering i dagens russiske lovgivning. Den russiske petroleumslovgivningen har imidlertid vært under revisjon i lengre tid. Det foreligger nå bestemmelser om unitisering i enkelte lovforslag, for eksempel i forslag til ny Bergverkslovbok (Gornuj Kodeks RF).⁶⁷

Den russiske petroleumslovgivningen er kompleks og består av en rekke til dels overlappende lover og reguleringer. De mest sentrale bestanddeler av lovverket er undergrunnsloven, kontinentalsokkelloven og regimet for produksjonsdelingsavtaler (PSA-regimet⁶⁸) av 1995.⁶⁹ Den sistnevnte regulering gir en viss veiledning for så vidt gjelder kompetanse til å godkjenne nye prosjekter. Avtale om produksjonsdeling blir inngått mellom investor og den russiske føderasjon, representert ved det statlige oljedepartementet og de regionale myndigheter hvor ressursene er lokalisert. Dersom den aktuelle forekomsten ligger offshore krever (PSA) art. 6.1 og 6.2 at avtalen godkjennes av den lovgivende myndighet hvis den omfatter (i) områder på russisk kontinentalsokkel eller i den eksklusive økonomiske sone eller (ii) områder som ikke har vært gjenstand for konkurranse.⁷⁰ Loven er taus med hensyn til den situasjon at

⁶⁷ Weaver et al. (2007), s. 18, 38-39

⁶⁸ PSA står for Production Sharing Agreement

⁶⁹ Polonsky et. al (2005)

⁷⁰ Wälde (1996), s. 1260

forekomsten strekker seg over flere blokker som ikke har samme rettighetshaver eller inn på en annen stats kontinentalsokkel.⁷¹

På det folkerettslige plan har Russland forpliktet seg til grenseoverskridende samarbeid gjennom flere multilaterale avtaler. I 2001 inngikk Russland, Hvitrussland, Kirgisistan, Moldova, Tadsjikistan og Ukraina en avtale om grensesamarbeid innen leting, utvinning og beskyttelse av mineralressurser på land.

Russland har også inngått bilaterale avtaler om avgrensning av kontinentalsokkelen som har omfattet klausuler om grenseoverskridende petroleumsforekomster. Russland og Kasakhstan inngikk 6. juli 1998 en avtale om avgrensning av kontinentalsokkelen i det nordlige område av Det kaspiske hav på grunnlag av havrettens regler for maritim avgrensning. I medhold av avtalens artikkel 2 skal partene utøve suverene rettigheter over naturressursene i havbunnen og undergrunnen i deres respektive soner, i samsvar med avgrensningslinjen. Videre blir det lagt til grunn at partene har eksklusiv rett til felles letevirksomhet og utnyttelse av grenseoverskridende felt. Det blir fremholdt at fordelingen av forekomsten skal skje i henhold til internasjonal anerkjent praksis.⁷²

Dette aktualiserer spørsmålet om unitisering. Det er særlig tre forhold som har blitt fremhevet som utfordrende ved en eventuell unitiseringsavtale mellom Russland og Kasakhstan: For det første hvordan en skal oppnå det tradisjonelle siktemålet om å produsere mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumsforekomst. Dernest nødvendigheten av å etablere og opprettholde et kontrollregime som overvåker unitiseringsprosessen. Endelig blir det betraktet som en betydelig utfordring hvordan de respektive statene skal nå målet om maksimal finansiell avkastning i form av skatteinntekter, inkludert avgifter og mulig direkte statlig deltakelse. Dersom partene ikke kommer til enighet om implementeringen eller tolkningen av avtalen skal tvisten løses gjennom forhandling, voldgift eller andre rettsprosedyrer som partene blir enige om, jf. art. 7.⁷³

⁷¹ Polkinghorne (2007), s. 309

⁷² Et sammendrag på engelsk av begge disse avtalene er gitt i <http://www.ecolex.org/>. Avtaletekstene foreligger bare på russisk.

⁷³ Gaisin (1999), s. 180-183

Avtalen trådte i kraft i 2003 og danner det rettslige grunnlag for fremtidig unitisering av grenseoverskridende felt i den nordlige delen av Det kaspiske hav.

Avtalen mellom Russland og Kasakhstan var den første bilaterale avtalen i det nå gjeldende rettslige regimet for Det kaspiske hav. Dersom en ser hen til Russlands tidligere posisjon kan en spore en markert holdningsendring. Den opprinnelige russiske tilnærming var at naturressursene i undergrunnen skulle være underlagt et felles styre mellom de stater som grenser til Det kaspiske hav, et såkalt *kondominium*.⁷⁴ Denne posisjonen ble radikalt endret med inngåelsen og ikrafttredelsen av avtalen. Et avgjørende punkt for at partene kom til enighet synes å være den gjensidige fordelingen en vil kunne oppnå ved å etablere et bærekraftig og transparent rettslig rammeverk for investeringer i utviklingen av petroleumsressursene i området.⁷⁵

På et bilateralt toppmøte i 2005 kom partene til enighet om felles utnyttelse av det grenseoverskridende feltet Imashevskoe mellom Gazprom (Russland) og KazMunaiGaz (Kasakhstan). Det ble her bestemt at selskapene skulle dele letekostandene og i felleskap oppnevne en operatør. Det faktum at reservoaret i all hovedsak ligger på Kasakhstans side av avgrensingslinjen skapte imidlertid enkelte problemer med hensyn til andelsfordelingen. På et toppmøte i Oskemen i september 2010 kom partene frem til et kompromiss der Russland ga avkall på alle territoriale krav i de nordlige deler av Kasakhstan mot en 50-50 fordeling av feltet. Partene undertegnet en avtale om felles geologiske undersøkelser og utvinning av petroleum.⁷⁶

I 2002 kom også Russland og Aserbajdsjan til enighet om en bilateral avtale om avgrensning av havbunnen etter de samme prinsipper som ble lagt til grunn i 1998-avtalen. Endelig har Ukraina og Russland nettopp blitt enige om å intensivere forhandlingene om en endelig maritim avgrensingsavtale som kan bane vei for felles utnyttelse av grenseoverskridende felt i Svartehavet.⁷⁷

⁷⁴ Ibid. s. 177; jf. Ovenfor i pkt. 3.4 om denne samarbeidsformen.

⁷⁵ Ibid. s. 183

⁷⁶ Cutler (2010)

⁷⁷ Ogütçü (2003), s. 47

Denne skissemessige fremstillingen viser at det pågår forhandlinger på flere fronter både i forhold til maritime avgrensingsavtaler mot naboland som på et senere tidspunkt kan aktualisere spørsmålet om unitisering, og forhandlinger knyttet til unitisering av konkrete felt som i tilfellet med Imashevskoe. Selv om det er en rekke geopolitiske forhold som spiller inn i avgrensningsspørsmål i Det kaspiske hav og Svartehavet, synes ønsket om en effektiv og rasjonell utnyttelse av felles petroleumsressurser å være et sentralt spørsmål i disse forhandlingene.⁷⁸

4.4 Oppsummering

Prinsippene for grenseoverskridende unitisering har utviklet seg gjennom statspraksis der avtalene mellom Norge og Storbritannia om utnyttelse av felles forekomster i Nordsjøen har vært en sentral premisseleverandør. I motsetning til hva som har blitt fremholdt av enkelte teoretikere er det imidlertid ikke lenger riktig å si at denne praksisen er forbeholdt vesteuropeiske stater.⁷⁹ Fremstillingen ovenfor viser derimot at det også finnes eksempler på at Russland søker å utnytte felles petroleumsforekomster i samsvar med internasjonalt anerkjente prinsipper for unitisering.

Selv om Norge og Russland har ulik erfaringsbakgrunn med hensyn til hvor unitiseringen har funnet sted og dens omfang, synes de avtaler Russland har inngått å følge de samme grunnleggende prinsipper. En sentral forskjell som kan fremheves er at Russland også har inntatt bestemmelser om koordinert lettevirksomhet i grenseavtalen og den etterfølgende unitiseringsavtalen med Kasakhstan. Avtalene Norge er part i er produksjonsfokuseret, og taus når det gjelder spørsmålet om felles lettevirksomhet.

At en på russisk side ønsker klarhet omkring utnyttelsen av petroleumsressurser kan tilskrives en rekke forhold.⁸⁰ For det første skaper store russiske eksportforpliktelser et behov for å optimalisere petroleumsproduksjonen. For det andre er store deler av

⁷⁸ For en bredt anlagt fremstilling for så vidt gjelder det rettslige regimet for Kaspiahavet, se Ogütçü (2003)

⁷⁹ Gault (1988), s. 147

⁸⁰ Churchill (1992), s. 128

russisk sokkel lite utforsket, samtidig som sannsynligheten for å gjøre drivverdige funn i utforskede områder er antatt å være høy. Et sentralt poeng her er at russiske selskaper generelt sett har mer begrenset erfaring med virksomhet offshore enn norske selskaper, og da særlig Statoil.⁸¹ Pr. i dag er Gazprom og Rosneft de eneste selskapene som oppfyller de krav russisk lovgivning stiller for tildeling av utvinningstillatelse på russisk sokkel. Det er et stort behov for å knyttet til seg ekspertise.⁸² Deltakelse i felles prosjekter over grenselinjen i Barentshavet kan etter dette fremstå som fordelaktig fra russisk side også i lys av den kompetanseheving dette kan medføre.

⁸¹ Churchill (1992), s. 137

⁸² Fodchenko (2009), s. 84; Barents 2020(2006), s. 10

5 Delelinjeavtalen artikkel 5

5.1 Innledning

Foruten det faktum at en avklart maritim grensingslinje mot Russland har en verdi i seg selv, fremgår det av fortalen at et av hovedformålene med avtalen er å sørge for en effektiv og ansvarlig forvaltning av petroleumsressursene i området. Dette formålet er søkt ivaretatt i avtalens artikkel 5 med tilhørende detaljerte bestemmelser i Vedlegg II om grenseoverskridende petroleumsforekomster.

Den folkerettslige forpliktelsen om å søke og komme frem til enighet om reguleringen av felles petroleumsforekomster omfatter ikke en positiv plikt til å inngå en avtale. Dette er helt opp til partene. I pkt. 5.2 vil jeg derfor se nærmere på forutsetningene og partenes insentiver for unitisering i Barentshavet og Polhavet. Delelinjeavtalen art. 5 vil være det rettslige grunnlag for en eventuell unitiseringsavtale på samme måte som Frigg og Statfjord-avtalene ble inngått i samsvar med artikkel 4 i avtalen mellom Norge og Storbritannia. Partene må imidlertid forholde seg til et mer omfattende avtaleregulert rammeverk enn tilfellet var ved den første unitiseringsavtalen for Frigg-feltet. Reguleringen er langt på vei en videreutvikling og presisering av etablerte prinsipper for unitisering som har kommet til uttrykk i statspraksis. Hvordan partene skal gå frem i den innledende fase dersom det påvises en grenseoverskridende forekomst og de alminnelige vilkår for unitisering vil bli behandlet i pkt. 5.3 og 5.4. Deretter vil spørsmålet om fordeling og re-determinering bli redegjort for i pkt. 5.5 og 5.6. Det nærmere innhold i samarbeidsavtalen mellom rettighetshaverne og det innbyrdes forhold mellom de ulike avtaleverk er utgangspunkt for pkt. 5.7. Avslutningsvis vil jeg i pkt. 5.8 se nærmere på avtalens ulike mekanismer for tvisteløsning.

5.2 Forutsetningene for unitisering i Barentshavet og Polhavet

Som fremhevet flere steder i denne avhandlingen er unitisering antatt å være den beste metoden for å utnytte et grenseoverskridende felt på en mest mulig effektiv og rasjonell måte. Selv om denne tilnærmingen objektivt sett gir den mest hensiktsmessige løsningen er det ikke uten videre klart at partene vil velge denne.⁸³ En unitiseringsavtale fordrer politisk vilje på begge sider. Ettersom alle viktige spørsmål skal godkjennes av begge staters regjeringer og rettighetshaverne på begge sider må samarbeide tett, forutsetter unitisering gjensidig tillit, stor grad av konsensus og stringente prosedyrer for å løse eventuell uenighet.⁸⁴

I alminnelighet må økonomiske interesser antas å spille en overordnet rolle når stater velger å samarbeide om utnyttelse av felles petroleumsforekomster. Samarbeid vil hindre at den ene stat tar til med ensidig utnyttelse som vil kunne forringe inntekspotensialet for nabostaten. Motstykket til dette er at utvinningskostandene begrenses og mest mulig petroleum utvinnes gjennom samarbeid.⁸⁵

Norge og Russland kom på 1980-tallet til enighet om at det ikke skulle drives undersøkelser etter eller utvinning av petroleumsforekomster i omstridt område.⁸⁶ Det foreligger derfor på norsk side lite kunnskap om eventuelle petroleumsressurser i området. Omfanget av potensielle petroleumsressurser var heller ikke et tema under forhandlingene, og partenes avveininger i tilknytning til art. 5 er ikke tilgjengelige.⁸⁷

Foruten de alminnelige fordelene forbundet med unitisering, må en derfor støtte seg til de generelle erklæringene i fortalen for å utlede partenes beveggrunner. Samarbeid om eventuelle grenseoverskridende petroleumsressurser synes å reflektere ønsket om å ”fastholde og styrke det gode naboforholdet”, ”sikre stabilitet og styrke samarbeidet” i området og bidra til en ”effektiv og ansvarlig forvaltning av sine petroleumsressurser”. Partene demonstrerer med dette en vilje til en regelstyrt utvikling av utnyttelsen av

⁸³ Se pkt. 3.5 om ulike typer bilaterale avtaler

⁸⁴ Gault (1988), s. 147

⁸⁵ Weaver et al. (2007), s. 93

⁸⁶ Churchill (1992), s. 130

⁸⁷ Prop. 43 S, s. 9; Innst. 182 S, s. 6

petroleumsressursene i nordområdene på samme måte som Norge og de andre nabostatene har vist i tidligere avgrensingsavtaler.⁸⁸

5.2.1 2007-overenskomsten om Varangerfjorden

Forut for den endelige delelinjeavtalen kom Norge og Russland i 2007 til enighet om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet, som fastsatte avgrensingslinjen for partenes territorialfarvann og for kontinentalsokkel og soner ut til en avstand på 73 km fra sluttpunktet for riksgrensen.⁸⁹ Selv om forhandlingene mellom partene siden 1970 primært har fokusert på området hvor det er overlapping mellom det norske midtlinjekravet og det russiske sektorkravet, har det vært på det rene at også dette området lenger sør i Barentshavet må avgrenses.

I avtalens art. 3 er det inntatt en bestemmelse om grenseoverskridende petroleumsforekomster. Det fremgår av første ledd at dersom det konstateres en petroleumsforekomst som strekker seg over begge sider av avgrensingslinjen, *skal* partene inngå en unitiseringsavtale. Det er videre helt summarisk angitt hva en slik avtale skal inneholde, herunder hvordan en slik forekomst skal utnyttes mest effektivt, utvelgelse av felles operatør, fordelingsnøkkel mellom partene og prosedyrer for tvisteløsning. I andre ledd er det lagt til grunn at når partene senere skulle bli enige om en avtale om utnyttelse av grenseoverskridende petroleumsforekomster på sokkelen nord for området 2007-avtalen regulerer, skal den nye avtalen også få anvendelse for dette området, med mindre noe annet avtales mellom partene.⁹⁰

I komiteens tilråding er det fremholdt at avtalen gir en viktig avklaring som kan legge til rette for videre samarbeid mellom Norge og Russland med henblikk på en endelig

⁸⁸ For en omfattende fremstilling av Norges virkemidler og siktemål for en fremtidsrettet nordområdepolitikk, se Barentsrapport 2020.

⁸⁹ 2007 overenskomsten om Varangerfjorden bygger på overenskomst av 15.februar 1957 mellom Norge og Sovjetunionen om sjøgrensen inne i Varangerfjorden.

⁹⁰ St.prp. nr. 3 (2007-2008), s. 3

avgrensning av Barentshavet og Polhavet.⁹¹ Denne avtalen bidro til grunnlaget for hvordan bestemmelsene om unitisering ble utformet i den endelige delelinjeavtalen.

5.3 Plikt til innledende drøftelser

Startpunktet for hvordan partene skal gå frem i prosessen for å unitisere et felles felt er angitt i art. 5 nr. 2:

”Dersom det påvises en petroleumsforekomst på *den ene parts* kontinentalsokkel og den *annen part* er av den oppfatning at forekomsten strekker seg inn på *dennes* kontinentalsokkel, kan den *sistnevnte* part ved fremleggelse av den dokumentasjon som oppfatningen støttes på, gjøre dette gjeldende overfor *førstnevnte* part.” (mine uthevinger).

Etter ordlyden må den part som hevder at en petroleumsforekomst også strekker seg inn på dennes sokkel fremvise dokumentasjon til støtte for dette synspunkt.

Tilsvarende bestemmelser som i art. 5 nr. 2 er inntatt i avtaler mellom Norge og Danmark om avgrensning av kontinentalsokkelen i området mellom henholdsvis Jan Mayen og Grønland og Svalbard og Grønland, og i avtalen mellom Norge og Island om grenseoverskridende hydrokarbonforekomster som ikke er trådt i kraft.⁹² Avtalene gir for så vidt liten veiledning med hensyn til praktiseringen av denne bestemmelsen ettersom det foreløpig ikke foreligger noen unitiserte felt i disse områdene.

Det foreligger på norsk side lite kunnskap om eventuelle petroleumsressurser i området. Det kan dermed hevdes at nøkkelen i delelinjeavtalen nettopp ligger i å komme i gang så tidlig som mulig med kartlegging av petroleumsressursene.⁹³ Et praktisk viktig spørsmål som ikke avtalen tar stilling til blir dermed om det skal settes en frist for når

⁹¹ Innst. S nr. 76 (2007-2008)

⁹² Avtaler av henholdsvis 18.12.1995, 20.02.2006 og 03.11.2008

⁹³ Innst. S nr. 182 (2010-2011)

slik kunnskap skal fremlegges før den annen stat kan ta til med utvinning. Hvilke konsekvenser en eventuell fristoversittelse kan få er imidlertid vanskelig å overskue. Spørsmålet kan komme på spissen dersom den ene stat i fravær av innsigelser fra den andre stat går i gang med utvinning og det på et senere tidspunkt konstateres at forekomsten strekker seg inn på den annen stats sokkel. En ensidig utnyttelse vil komme i direkte strid med den plikt partene har til å inngå avtale om utnyttelse av petroleumforekomsten som en enhet. Det kan likevel ligge en spire til konflikt her dersom fremleggelse av dokumentasjon fra den ene part trekker ut i langdrag, slik at utnyttelse av feltet ikke kommer i gang så tidlig som den andre part ønsker.

Det kan reises spørsmål ved hvor praktisk det er at partene forestår separate undersøkelser på hver sin side av grenselinjen. En effektiv forvaltning av naturressursene i samsvar med avtalens formål og det uttalte siktemål om økt norsk-russisk samarbeid kan tale for at partene i fellesskap vil forestå innsamling av data. Spørsmålet om felles, koordinert leting er imidlertid ikke regulert i avtalen. Det er for så vidt ikke helt vanlig å avtale dette i en bilateral avgrensingsavtale, hvor poenget nettopp er å avklare hvor grensen går for de to lands jurisdiksjon. Når det er sagt er det ikke noe i veien for at de aktuelle selskaper i et gitt tilfelle finner det hensiktsmessig å drive felles letevirksomhet. Dette vil selskapene ha adgang til etter avtale, som er betinget av godkjenning fra begge stater. Hvorvidt det kan komme på tale med samordnet leting er imidlertid for tidlig å si noe om i dag.⁹⁴

Et interessant poeng i denne sammenheng er letefusjonsordningen på norsk sokkel. Petroleumsskatteloven § 3 bokstav c) gir rett til årlig utbetaling av skatteverdien (78 %) av undersøkelsesutgifter for selskaper med skattemessig underskudd. I forarbeidene er det lagt til grunn at utgifter til undersøkelse etter petroleumforekomster på sokkelen blant annet vil omfatte ”utgifter til kartlegging og analyse av eventuelle petroleumforekomster, anskaffelse av data, seismologiske og geofysiske undersøkelser, boring av undersøkelsesbrønner og visse avgrensingsbrønner, samt andre direkte kostnader knyttet til undersøkelsesaktiviteten.”⁹⁵ Hovedformålet bak

⁹⁴ Agerup Gravidahl (2011)

⁹⁵ Ot.prp. nr. 1 (2004-2005), s. 122

bestemmelsen er å stimulere til økt leteaktivitet på norsk sokkel.⁹⁶ Det må antas at denne ordningen gir sterke insentiver for selskaper på norsk side til å gå i gang med å kartlegge tidligere omstridt område.

Dersom en part gjør gjeldende at forekomsten også strekker seg inn på denne stats del av sokkelen, skal partene ”innlede drøftelser om petroleumsforekomstens utstrekning og muligheten for å utnytte forekomsten som en enhet”, jf. art. 5 nr. 2 andre ledd. Det påligger den part som har tatt initiativet til drøftelsene å underbygge sin oppfatning med geofysiske og/eller geologiske data.

5.4 Almennelike vilkår for unitisering

Inngangsvilkåret for å gi art. 5 anvendelse er selvsagt at det etter de innledende drøftelser konstateres at en petroleumsforekomst strekker seg inn på begge parters kontinentalsokkel. Bestemmelsen stiller imidlertid opp to alternative tilleggsvilkår som må være oppfylt. Forutsetningen er at forekomsten ”helt eller delvis vil kunne utnyttes fra den annen parts kontinentalsokkel” *eller* at utnyttelsen av petroleumsforekomsten på den ene parts kontinentalsokkel ”kan påvirke muligheten for utnyttelse av petroleumsforekomsten på den annen parts kontinentalsokkel”.

Sammenholdt med art. 4 i delelinjeavtalen mellom Norge og Storbritannia innebærer art. 5 nr. 2 en presisering ettersom det eksplisitt vises til den situasjon at utnyttelse av petroleumsforekomsten på den ene siden av avgrensningslinjen kan påvirke muligheten for utnyttelsen på den andre siden. Dette forholdet omfattes av det folkerettslige forbudet mot unilateral utnyttelse av en grenseoverskridende petroleumsforekomst og krever dermed avtale. Ettersom bestemmelsen referer til et bestemt petroleumsreservoar vil petroleumsvirksomhet kloss ved grenselinjen alltid kunne påvirke muligheten for utnyttelse på den andre siden av grensen. Dette synes å begrense betydningen av de alternative tilleggsvilkårene. Som det klare utgangspunkt må en dermed kunne anta at

⁹⁶ Ibid. s. 124

plikten til å inngå avtale om utnyttelse av petroleumsforekomsten som en enhet oppstår når et grenseoverskridende felt konstateres og en av partene begjærer slik utnyttelse.

Det er inntatt klausuler om petroleumssamarbeid av denne typen i samtlige overenskomster om avgrensning av kontinentalsokkelen som Norge har inngått med sine naboland. De tidlige avtalene med Storbritannia, Danmark og Sverige har det til felles at de kun helt kort gir statene en plikt til å forsøke og enes om utnyttelse av eventuelle grenseoverskridende petroleumsforekomster når vilkårene er oppfylt.

I avtalene som har blitt inngått siden 1990-tallet har det gradvis blitt mer vanlig å innta mer utfyllende bestemmelser om grenseoverskridende petroleumsforekomster. En kan således spore en markert utvikling fra den første klausulen i avtalen mellom Norge og Storbritannia og frem til dagens delelinjeavtale med Russland. Det faktum at avtalens bestemmelser er mer presise og detaljerte bidrar til å gi en større grad av forutberegnelighet både for de enkelte lands myndigheter og de kommersielle aktørene i fremtiden. Denne utviklingen må nok dels tilskrives at statspraksis etter hvert har utpenslet nokså faste prinsipper for grenseoverskridende unitisering; dels har den teknologiske utvikling gjort det langt enklere å identifisere forekomstene.

5.5 Fordeling av forekomsten

Etter art. 5 nr. 3 kan utnyttelse av en petroleumsforekomst som strekker seg inn på den annen parts kontinentalsokkel ”bare igangsettes i henhold til bestemmelsene i unitiseringsavtalen”. Hvilke bestemmelser unitiseringsavtalen skal inneholde er nokså detaljert angitt i Vedlegg II art. 1 pkt. 1-13. Det første punktet jeg vil ta opp er det fundamentale spørsmål om fordeling av forekomsten. Deretter vil jeg redegjøre for prosedyrene ved en eventuell omfordeling av denne, såkalt *re-determinering*.

At avtalen skal omfatte en fordeling av forekomsten følger allerede av art. 5 nr. 2 andre ledd og er utdypet i Vedlegg II pkt. 3. som sier at avtalen skal inneholde:

”De samlede petroleumsreserver i den grenseoverskridende petroleumsforekomsten, likeledes den metode som er benyttet for beregningen, samt *fordelingen av reservene mellom partene*” (min utheving).

Det er den felles ”eide” forekomst som skal unitiseres og som setter rammene for samarbeidet og andelsfordelingen statene imellom og derved også for de respektive rettighetshavergruppene. Spørsmålet blir dermed *etter hvilke kriterier* forekomsten skal fordeles.

Utgangspunktet vil være at partene seg imellom må avtale fordelingen. Hovedkriteriet for fordelingsnøkkelen vil imidlertid være fordelingen av reservene slik de ligger på henholdsvis norsk og russisk side av grensen.⁹⁷ I samsvar med fast etablert internasjonal praksis vil utgiftene og produksjonen etter dette deles *forholdsmessig* mellom partene.

Utgangspunktet vil for så vidt være likt som ved unitisering av felt som i sin helhet ligger på norsk sokkel. Det foretas først en fordeling mellom gruppene. Gruppeandelen fordeles dernest på hvert gruppedlem i samsvar med deres andel i den aktuelle utvinningstillatelsen.⁹⁸

Det kan imidlertid også tenkes andre faktorer som kan påvirke fordelingsnøkkelen mellom partene.⁹⁹ Dette gjelder for det første hvorvidt og i hvilken utstrekning gassen eller oljen bidrar til produksjonsresultatet. På grunn av forekomstens beliggenhet og bergartene kan det tenkes at selv om fordelingen av reservene er 50-50, får man ut størsteparten på den ene siden. Det kan hevdes at dette må få konsekvenser for andelsfordelingen mellom partene. En annen situasjon kan være at partene for mindre unitiserte felt bare har én installasjon og at denne er plassert midt på A`s felt. Resultatet av dette kan bli stort sett produksjon av A`s petroleum – ikke B`s, som kan være spredt over et større område. På den annen side vil B`s deler av feltet kunne bidra vesentlig ved å opprettholde trykket, som i sin tur gjør det mulig å optimalisere produksjonen fra A`s side av feltet. Dersom en optimal utnyttelse av feltet som helhet forutsetter bruk av avanserte produksjonsmetoder som damp, vann eller gass-injeksjoner fra B`s deler av

⁹⁷ Weaver et al. (2007), s. 58

⁹⁸ Frihagen (1984), s. 50

⁹⁹ Ibid. s. 61

feltet, vil det ikke være rimelig at plasseringen av installasjonen på A`s del av feltet skal føre til at A også får mesteparten av inntektene.¹⁰⁰

Siktemålet med unitisering er at mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumforekomst blir produsert på en effektiv og rasjonell måte. En bør derfor som utgangspunkt holde fast ved en fordelingsnøkkel ut fra fordelingen av reservene, og ikke på bakgrunn av hvilke reserver som ”tilfeldigvis” blir produsert mest fordi dette samlet sett gir det optimale resultat for begge parter.¹⁰¹ Det kan likevel komme inn andre økonomiske og praktiske variabler som gjør at partene ikke uten videre kan bygge på fordelingen av reservene. En annen beregning vil være aktuell der den ene parts del er klart dårligere fra et produksjonssynspunkt eller der omkostningene på den ene del er særlig høye. Det kreves for eksempel mange borehull, plattformer på dypt vann mv.¹⁰²

Den fremforhandlede andelsfordelingen fastsettes i prosent – med fra to til fire desimaler – og blir avgjørende både for hvordan utgiftene og produksjonen deles. En avtaleregulering mellom rettighetshaverne på norsk sokkel vil på dette punkt typisk kunne se slik ut:

- ”3.1 The Tract Participation shall be as set out in Appendix A, and shall be fixed for the duration of the Agreement.
- 3.2 The Unit Interests shall be as initially set out in Appendix A and shall be fixed for the duration of the Agreement unless there is a change in Licence Interests in compliance with this Agreement.
- 3.3 The Licence Interests and the corresponding Unit Interests in Appendix A shall be revised as from and including the effective date of any change in Licence Interests. In such event, the Unit Interest of a Party shall be determined by adding the products resulting from multiplying said Party’s Licence Interest in each individual Production Licence by the Tract Participation of that Production

¹⁰⁰ Fleischer (1983), s. 412; Weaver et al. (2007), s. 59

¹⁰¹ Fleischer (1983), s. 412

¹⁰² Frihagen (1984), s. 61

Licence. The Unit Interest of each Party shall be expressed as a percentage with four (4) figures to the right of the decimal point.”¹⁰³

I Murchison-avtalen ble for eksempel fordelingen av forekomsten angitt med to desimaler 83,75/16,25 på henholdsvis britisk og norsk sokkel. Dersom det senere viser seg at den ene part har tatt ut mer petroleum enn det som er avtalt må det skje en utjevning av uttakene av petroleum og/eller inntektene, slik at resultatet blir i samsvar med den avtalte fordeling.¹⁰⁴

Det er bare helt unntaksvis at fordelingen fastsettes med endelig virkning.¹⁰⁵ Det vil ofte kreve adskillig innsamling av data om de fysiske forhold før en kan slå fast den nøyaktige andelsfordelingen mellom partene. Dette vil kunne være en tidkrevende prosess. For å komme i gang med virksomheten er det derfor ikke uvanlig at partene blir enige om en *foreløpig fordeling*, slik at en får tid til å foreta nærmere undersøkelser med sikte på en mer permanent fordelingsnøkkel. Det kan være aktuelt både med en foreløpig andelsfordeling og en foreløpig unitiseringsavtale for en kortere periode. Frigg er et eksempel på det førstnevnte tilfelle hvor det ble lagt til grunn en foreløpig 50-50 fordeling; Statfjord er et eksempel på det sistnevnte.¹⁰⁶

Et spørsmål for seg er hvordan utgifter som den ene part allerede har hatt i forbindelse med forekomster det er tale om å utnytte i felleskap skal fordeles, typisk leteutgifter. Utgangspunktet ved slike pre-unitiseringskostnader er at den enkelte rettighetshavergruppe selv må bære sine egne påløpte leteutgifter, mens en deler utgiftene til brønner og anlegg som direkte skal brukes til den unitiserte utvinningen. Dette vil imidlertid være et forhandlingsspørsmål hvor det er betydelig rom for individuelt tilpassede løsninger.¹⁰⁷ Skulle rettighetshaverne enes om en felles, koordinert letevirksomhet vil det selvsagt være naturlig å dele leteutgiftene.

¹⁰³ Eksempel på unitiseringsavtale på norsk sokkel

¹⁰⁴ Fleischer (1983), s. 409

¹⁰⁵ *Petroleumsloven* (2009), s. 307

¹⁰⁶ Frihagen (1985), s. 50-51

¹⁰⁷ *Ibid.* s. 51; Weaver et al. (2007), s. 6

5.6 Re-determinering

Som fremholdt ovenfor vil den nærmere fastsettelse av andelsfordelingen mellom partene måtte skje etter en teknisk og faglig komplisert bedømmelse av forekomstens utstrekning og egenskaper. Både der partene har kommet frem til en foreløpig fordeling og der de har blitt enige om en mer presis fordeling kan dermed ny informasjon vise at det er behov for en korrigerende av den tidligere fastsettelse. Dette reiser meget viktige spørsmål idet selv små justeringer kan få store økonomiske konsekvenser for partene. Enhver slik etterfølgende justering av andelsfordelingen benevnes i oljeindustrien for *re-determinering*.¹⁰⁸

Artikkel 1 nr. 3 sier ikke eksplisitt at også fremgangsmåter for ny fastsettelse av de samlede petroleumsreserver og fordelingen av reservene mellom partene skal inntas i avtalen. Det kan dermed hevdes at det ikke kan oppstilles et krav om at unitiseringsavtalen ”skal” omfatte slike bestemmelser. På den annen side er formuleringen så vidt generell at den like gjerne kan tolkes som den fordeling som til enhver tid skal gjelde mellom partene. I avtalen mellom Norge og Island er det til forskjell i art. 7 inntatt en egen bestemmelse som slår fast at ”(h)ver av partene kan be om at det innledes drøftelser, etter at produksjonen på det unitiserte feltet er igangsatt, for å revurdere fordelingen av forekomsten”.

Spørsmålet er under enhver omstendighet løst i Vedlegg II artikkel 4, hvor det fremgår:

”1. Dersom det ikke oppnås enighet om fordelingen av petroleumsforekomsten partene imellom, skal de oppnevne en uavhengig ekspert for å avgjøre fordelingen. Den uavhengige ekspertens avgjørelse skal være bindende for partene.

2. *Uavhengig av bestemmelsene i nr. 1 i denne artikkel* kan partene bli enige om at det skal foretas en *ny fordeling* av petroleumsforekomsten dem imellom.” (mine uthevninger).

¹⁰⁸ Polkinghorne (2007), s. 314

Hvilke konkrete prinsipper som skal gjelde for re-determinering må partene enes om i unitiseringsavtalen. Som vi har sett ovenfor er det i samtlige unitiseringsavtaler som Norge og Storbritannia har inngått om grenseoverskridende forekomster i Nordsjøen inkludert mer eller mindre detaljerte regler om og prosedyrer for re-determinering, som de respektive rettighetshaverne må forholde seg til. Tilsvarende gjelder for alle unitiseringsavtaler på norsk sokkel. Fremgangsmåten ved og tidsplanen for re-determinering kan imidlertid variere fra avtale til avtale. I det følgende vil jeg benytte disse avtalene for å illustrere hvilke prinsipper som har blitt lagt til grunn for re-determinering. Siktemålet er å vise hvilke handlingsrom partene har hatt ved tidligere avtaler, og dermed angi mulige løsninger som kan velges for en ny avtale.

Et fellestrekk ved avtalene er at re-determinering er underlagt en rekke prosessuelle og materielle begrensninger. Selv om det kan stå store verdier på spill for partene ved en justering av andelsfordelingen, må reguleringen også ta hensyn til at denne prosessen er tidkrevende og relativt kostbar.¹⁰⁹ Foruten den omfattende vurdering av tekniske data som er nødvendig, vil det dersom partene ikke kommer til enighet i tillegg påløpe utgifter til oppnevning av en ekspert for å avgjøre fordelingen, jf. art. 4 nr. 1. Viktigere enn disse utgiftene er det at re-determinering medfører store regnskapsmessige og andre praktiske ulemper.¹¹⁰ Det er etter dette et behov for å sette visse tidsmessige skranker for når re-determinering kan kreves.

For Frigg-feltet ble partene enige om en foreløpig fordeling basert på likedeling. I avtalens artikkel 3 nr. 1 er det angitt tre tidspunkt for når en av regjeringene kan begjære at fordelingen skal tas opp til ny vurdering:

- ”a) på det tidspunkt produksjonen av Frigg-gass begynner;
- b) ved utløpet av hver fire-års periode etter denne dag;
- c) på ethvert annet tidspunkt når naturlig forekommende gassholdige reservoarer påvises å inneholde gass som var i stand til å strømme inn i Frigg-reservoaret ved produksjonsstart, og den Regjering som anmoder om vurdering anser forholdet tilstrekkelig viktig til å berettige en justering.”

¹⁰⁹ Weaver et al. (2007), s. 62; Polkinghorne (2007), s. 316

¹¹⁰ Frihagen (1985), s. 54

Det påligger rettighetshaverne å gjennomføre alle tiltak som er nødvendige for hver justering og å sørge for at den andel gass som partene har mottatt på den tid produksjonen opphører tilsvarer den ”endelige fordeling av den gass som opprinnelig var tilstede i reservoaret”, jf. avtalens art. 3 nr. 3.

Statfjord-avtalen artikkel 3 nr. 1 bygger på de samme prinsipper, men har en noe mer utførlig regulering. Her kan partene kreve re-determinering etter to, fire og syv år. Deretter for hvert fjerde år frem til avslutning av produksjonen. Ved siden av disse tidsangivelsene vil partene kunne kreve justering ved eventuelle endringer i fellesområdet, dvs. bl.a. når det oppdages et nytt petroleumsreservoar som identifiseres som en del av Statfjordreservoarene.

I Murchison-avtalen er utgangspunktet for re-determinering fastsatt til et spesielt tidspunkt:

- ”a) idet den 10. brønn som bores inn i Murchison-reservoaret fra en felles plattform avsluttes;
- b) ved utløpet av den periode på minst 90 dager som følger etter avslutningen av den siste brønnen som skal bores i henhold til den plan som det er oppnådd enighet om i overensstemmelse med artikkel 11, eller to år etter datoen i punkt a dersom dette tidspunkt faller tidligere.”

Fra den sistnevnte dato kan partene kreve ny fordeling av reservene hvert fjerde år, eller ved eventuelle endringer i fellesområdet.

Ut over de særlige tidsmessige begrensninger ser en etter dette at det også er inntatt ulike materielle skranker for å begrense omfanget av re-determinering. En felles forutsetning synes da å være at det foreligger nye substansielle data som berettiger en korrigering av andelsfordelingen.¹¹¹

¹¹¹ Polkinghorne (2007), s. 314

Det er den siste foretatte beregning som er avgjørende for fordelingen, den gis dermed tilbakevirkende kraft. Det skal etter dette foretas en omfordeling av allerede uttatt petroleum etter hver re-determinering.¹¹² Denne justeringen vil typisk foregå på den måten at den gruppe som gjennom re-determineringen har fått en større andel midlertidig øker sin produksjon samtidig som den gruppe som har tatt ut for mye reduserer sin produksjon tilsvarende, inntil allokeringen er i samsvar med den nye beregningen. Kompensasjonen kan for så vidt gjennomføres både i naturalier eller som et rent pengemessig oppgjør. Selv om reallokering av produksjonen ikke tar høyde for justering av prisforskjeller, har det ikke vært noen betydelig dreining mot å reallokere inntekt snarere enn hydrokraboner.¹¹³

Ettersom også utgiftsdelingen i rettighetshavergruppen beregnes på grunnlag av den enkelte deltakers eierandel, må også påløpte utgifter justeres i forhold til den nye fordelingen. I motsetning til produksjon som reallokeres over tid, blir utgiftsjusteringen typisk gjort opp ved en engangsbetaling mellom partene.¹¹⁴

Hvilke regler for re-determinering som skal gjelde, må norsk og russisk side enes om i den konkrete unitiseringsavtalen. I prinsippet kan dette spenne fra ingen re-determinering overhodet til mer detaljerte regler med presise tidsangivelser for når den enkelte regjering kan anmode om en ny vurdering, som vist ovenfor. Utformingen av disse reglene vil kunne avhenge av hvor nøyaktige data som foreligger på det tidspunkt unitiseringsavtalen blir fremforhandlet. Hensett til avtalene mellom Norge og Storbritannia kan det være grunn til å anta at en eventuell unitiseringsavtale med Russland vil omfatte så vel tidsmessige som andre materielle skranker for re-determinering. Risikoen en løper ved ikke å innta bestemte regler for re-determinering vil simpelthen kunne være for stor.

¹¹² Taverne (1994), s. 151

¹¹³ *Petroleumsloven* (2009), s. 308.; Weaver et al. (2007), s. 67-68

¹¹⁴ Weaver et al. (2007), s. 70

5.7 Samarbeidsavtalen

Det fremgår av Vedlegg II art. 1 nr. 6 bokstav a) at hver part har plikt til å pålegge sine respektive rettighetshavere å ”inngå en samarbeidsavtale for å regulere utnyttelsen av den grenseoverskridende petroleumsforekomsten som en enhet i samsvar med unitiseringsavtalen”. En vil dermed få to sett avtaleverk – en bilateral avtale mellom statene som setter særlige skranker og gir de overordnede direktiver for hvordan forekomsten skal utnyttes, og en avtale som regulerer det interne rettsforholdet mellom rettighetshaverne i den nye rettighetshavergruppen.

Samarbeidsavtalen skal etter bokstav b) ”forelegges begge parter til godkjenning”. Godkjennelsesordningen skal sikre at bestemmelsene i unitiseringsavtalen går foran bestemmelsene i samarbeidsavtalen ved eventuelle uoverensstemmelser mellom dem, jf. bokstav c). På den måten har de berørte stater kontroll med at rettighetshaverne ikke avtaler seg bort fra vilkårene som er fastlagt i unitiseringsavtalen.

Endelig pålegges rettighetshaverne etter bokstav d) ”å oppnevne én operatør som skal fungere som felles representant for dem, i samsvar med bestemmelsene fastsatt i unitiseringsavtalen”. Så vel oppnevning som eventuelt bytte av operatør må godkjennes av begge parter på forhånd.

Utover disse bestemmelsene gir ikke artikkel 1 nr. 6 nærmere veiledning med hensyn til hva som skal inntas i samarbeidsavtalen. For å gi en mer helhetlig fremstilling av samarbeidsavtalen vil det derfor være hensiktsmessig å se hen til hvordan slike avtaler i alminnelighet er strukturert. Samarbeidsavtalen mellom rettighetshaverne i tilknytning til det unitiserte feltet vil langt på vei legges opp etter mønster av samarbeidsavtalene som inngås til en utvinningstillatelse med hjemmel i pl. § 3-3 fjerde ledd, men med særskilte bestemmelser for selve samordningen og andelsfordelingen, jf. pkt. 5.5 og 5.6.

Samarbeidsavtalen mellom rettighetshaverne til en utvinningstillatelse gir en utførlig regulering av ulike sider ved samarbeidet.¹¹⁵ Avtalen består av 8 deler og omfatter

¹¹⁵ *Petroleumsloven* (2009), s. 135

bestemmelser som gjelder interessentskapet; styringskomité, saksbehandling og operatørskap (del I), økonomi (del II), virksomheten (del III), utbygging (del IV), virksomhet og utbygging på egen risiko (del V), uttak av petroleum (del VI), overdragelse (del VII) samt andre forhold som tvister og avslutning av petroleumsvirksomheten (del VIII).¹¹⁶

Samarbeidsavtalen som inngås i forbindelse med unitisering vil ha en noe snevrere ytre ramme for den felles virksomhet. Som fremholdt i pkt. 3.3 er samarbeidet begrenset til å gjelde fellesområdet og utvinningstiltak knyttet til de i avtalen spesifiserte forekomster. I motsetning til samarbeidsavtalen til en utvinningstillatelse vil det i alminnelighet ikke være tillatt med virksomhet og utbygging på en egen risiko når det gjelder fellesområdet ("sole risk and account operations"). Slik virksomhet vil kun tillates ved innsamling av informasjon i forbindelse med re-determinering.¹¹⁷

Det tradisjonelle utgangspunkt har vært å betrakte samarbeidsavtalen som en avtale mellom to eller flere selvstendige rettighetshavergrupper, slik at rettigheter og plikter er mellom gruppene og ikke de enkelte interessenter i gruppene. Denne gruppeinndelingen er imidlertid problematisk av flere grunner. For det første kan det være behov for visse mindretallsrettigheter også direkte overfor operatøren og interessentskapet. For det andre vil det være praktisk vanskelig å få til fungerende voteringsordninger uten individuelle medlemmer i interessentskapets organer.

Når det gjelder grenseoverskridende felt kan det likevel være større grunn til å holde de to gruppene adskilt som separate enheter, enn der unitiseringen i sin helhet skjer på norsk sokkel. Ut i fra gruppekonstellasjonene kan det i hvert fall hevdes at det er mindre grunn til å skille helt skarpt i sistnevnte tilfelle, der staten har satt sammen gruppene og de samme selskaper ofte befinner seg på begge sider.¹¹⁸ Det vil imidlertid også være behov for å individualisere de enkelte rettighetshavere til et grenseoverskridende felt særlig når det gjelder virksomheten gjennom styringskomiteen.

¹¹⁶ Samarbeidsavtalen 1. januar 2007

¹¹⁷ Taverne (1994), s. 152

¹¹⁸ Frihagen (1985), s. 41-42; Weaver et al. (2007), s. 72

Styringskomiteen er interessentskapets øverste og besluttede organ, og består av et medlem fra hver rettighetshaver. Komiteen har ansvaret for overordnet planlegging, styring og kontroll av interessentskapets virksomhet.¹¹⁹ Voteringen skjer stort sett direkte av hver enkelt interessent. I internasjonal praksis er det vanlig med et flertallskrav satt ved en høy andelsinteresse uten hensyn til gruppetilknytning. I Statfjord og Murchison-avtalene er flertallskravet som utgangspunkt satt til 70 %, bortsett fra ved oppløsning av samarbeidet som krever 85 %.¹²⁰

På norsk sokkel har det på den annen side vært vanlig med en eller annen modifisert form for gruppevotering eller flertallsregel. Det vil si at et visst antall deltakere som representerer en viss andel av deltakerinteressene, kan fatte vedtak med mindre det kreves en større andel av stemmene eller enstemmighet. Voteringsreglene vil da kunne se slik ut:

“5.1 Each Member casts his vote in accordance with the Unit Interest of the Party represented.

5.2 A decision will be considered approved when at least [number] companies representing at least [xx] % of the total tract participation, have voted in favour of the decision.”¹²¹

Det er videre et typisk trekk i norsk sektor og ellers at et enkelt selskap blir utpekt som operatør for hele det unitiserte feltet. Situasjonen er for så vidt tilsvarende der en gruppe selskaper er sammen om en utvinningstillatelse, og departementet utpeker en operatør i medhold av pl. § 3-7. Selv om det er tale om to konsesjonsområder med hver sin operatør, er det altså tradisjon for at det ved unitisering går over til virksomhet ”under en hatt” med ett selskap som operatør.¹²² Ved grenseoverskridende unitisering vil det som utgangspunkt være et selskap som er tildelt utvinningstillatelse fra den stat som har den største eierandelen, som vil bli tildelt operatøransvar. Slik denne bestemmelsen er praktisert i forhold til Storbritannia, kreves det at den felles operatør er kvalifisert som

¹¹⁹ *Petroleumsloven* (2009), s. 136; Taverne (1994), s. 152

¹²⁰ Frihagen (1985), s. 43

¹²¹ Eksempel på unitiseringsavtale på norske sokkel

¹²² Fleischer (1983), s. 408; Frihagen (1985), s. 47

operatør i begge land. Det følger for så vidt også av det faktum at det i utgangspunktet vil være to grupper med rettighetshavere – en på hver side av delelinjen – og de vil begge ha en kvalifisert operatør. Normalt vil en av disse bli valgt og godkjent som operatør for det unitiserte feltet.¹²³ Det kan være verdt å merke seg at de to aktuelle russiske selskapene – Gazprom og Rosneft – pr. i dag ikke kvalifisert som operatør på norsk sokkel.¹²⁴

Denne gjennomgangen viser at samarbeidsavtalen til et grenseoverskridende felt i all hovedsak vil være oppbygd etter mønster fra unitiseringsavtaler en kan finne på en enkelt stats del av sokkelen. Det vil likevel bli aktuelt med enkelte detaljtilpasninger. Hovedforskjellen er det spesielle kontrollregime som må etableres når konsesjoner gitt av ulike nasjonale myndigheter skal samordnes. Rettighetshaverne på begge sider må komme til enighet om de her omtalte nøkkelspørsmål, som deretter må godkjennes av begge stater.¹²⁵

5.8 Tvisteløsning – Forhandling, voldgift og ekspertprosedyre

Enhver uenighet vedrørende grenseoverskridende forekomster skal løses i samsvar med art. 2 – 4 i Vedlegg II. Utgangspunktet for spørsmål om tvisteløsning er gitt ved en prinsipperklæring i art. 2, hvor det fremgår at:

”Partene skal gjøre sitt ytterste for å løse enhver uenighet så raskt som mulig. Hvis partene likevel ikke blir enige, skal de i fellesskap vurdere alle muligheter for å bringe den fastlåste situasjonen til opphør.”

Her kan det trekkes en parallell til plikten til å unitisere på det nasjonale plan. Pl. § 4-7 er formulert som en pliktregel rettet til rettighetshaverne. Det naturlige utgangspunkt må derfor være at det er opp til rettighetshaverne å komme til enighet om en

¹²³ Agerup Gravdahl (2011)

¹²⁴ Fakta 2010 s. 215

¹²⁵ Weaver et al. (2007), s. 115

unitiseringsavtale.¹²⁶ På tilsvarende måte er avtalens art. 5 nr. 2 formulert som en pliktregel, men med den sentrale forskjell at også de respektive rettighetshavernes stater må enes om utnyttelsen av feltet.

Dersom rettighetshaverne ikke kommer til enighet på det nasjonale plan gir pl. § 4-7 annet ledd departementet hjemmel til å gripe inn og bestemme hvordan hele eller deler av unitiseringen skal foregå, se for så vidt pkt. 3.3. Dersom det ikke oppnås enighet om en unitiseringsavtale for et grenseoverskridende felt er det andre prosedyrer for tvisteløsning som gjelder. Det må sondres mellom den situasjon at partene ikke kommer til enighet om en unitiseringsavtale i det hele og der det ikke oppnås enighet om fordelingen av forekomsten.

For så vidt partene ikke blir enige om en unitiseringsavtale er utgangspunktet i art. 3 at ”uenigheten (skal) løses så raskt som mulig ved forhandlinger eller på en annen måte som partene måtte bli enige om”. Dersom partene likevel ikke kommer til enighet ”i løpet av seks måneder”, kan hver av partene forelegge tvisten for en voldgiftsdomstol. Denne vil være sammensatt på ad-hoc grunnlag og bestå av tre medlemmer. Art. 3. nr. 2 angir de nærmere personelle regler som gjelder for utvelgelse av voldgiftsdommere. Hver av partene utpeker en dommer, hvorpå disse to velger en tredje dommer som skal være leder for voldgiftsdomstolen. For å sikre domstolens upartiskhet kan ikke lederen være borger av eller ha fast bopel i Norge eller Russland. Voldgiftsdomstolen treffer avgjørelse ved stemmeflertall, og beslutningen er bindende for partene. Det vil si at partene dermed må inngå en unitiseringsavtale i samsvar med de prinsipper domstolen legger til grunn, jf. art. 3 nr. 3.¹²⁷

Praksis fra Frigg, Statfjord og Murchison viser at denne prosedyren for tvisteløsning også kommer til anvendelse med hensyn til den inngåtte avtale. Enhver sak som er henvist til regjeringene til avgjørelse i henhold til avtaler mellom rettighetshaverne om de ovenfor nevnte nøkkelspørsmål og enhver tvist om forståelsen eller anvendelsen av avtalen løses langs disse linjene. Forhandlingene vil finne sted på embetsnivå i den konsultative kommisjon eller ved direkte forhandlinger mellom de to staters regjeringer.

¹²⁶ *Petroleumsloven* (2009), s. 311

¹²⁷ Prop. 43 S (2010-2011), s. 19

Dersom tvisten gjelder fordelingen av forekomsten partene imellom er det etablert en spesiell fremgangsmåte. I medhold av art. 4 skal de ”oppnevne en uavhengig ekspert for å avgjøre fordelingen”. Ekspertens avgjørelse skal være bindende for partene.

I Frigg, Statfjord, Murchison avtalene art. 2 er tvist om fordeling av reservene løst på den måten at det ble bestemt en foreløpig fordeling på grunnlag av forslag fra rettighetshaverne eller på et annet grunnlag som de to regjeringene kunne enes om. En slik fordeling skal ikke prejudisere den enkelte regjeringens standpunkt. Når de to regjeringer på et senere tidspunkt blir enige om fordelingen må det dermed skje en justering av den foreløpige fordeling. Dersom partene ikke kommer til enighet innen 12 måneder fra produksjonsstart, får de alminnelige regler for tvisteløsning om forhandling og eventuell voldgift anvendelse, jf. Frigg art. 28, Statfjord/Murchison art. 21.

For Frigg-feltet evnet imidlertid ikke de norske og britiske rettighetshaverne å enes om et forslag til fordeling av forekomsten. Denne oppgaven ble dermed overlatt til et eksternt selskap som fastsatte andelsfordelingen mellom den britiske og norske gruppen, som deretter ble godkjent av regjeringene.¹²⁸ I samsvar med internasjonal praksis er det i dag vanlig for både nasjonale og internasjonale unitiseringsavtaler at tvist om selve andelsfordelingen overlates til en eller flere eksperter.¹²⁹

I rammeavtalen er det uttrykkelig slått fast at ekspertprosedyren gjelder både tvist om fastsettelse av fordelingen av reservene og re-determinering.¹³⁰ Ettersom delelinjeavtalen er taus med hensyn til hvordan den nærmere ekspertprosedyren skal forløpe vil jeg trekke på rammeavtalens bestemmelser for å angi en mulig løsning. Det må her fremheves at hvorvidt partene vil falle ned på denne løsningen er uklart.

Av rammeavtalens art. 3.4 fremgår at dersom partene ikke kan enes om en omforent løsning innen en fastsatt tidsfrist, skal de to regjeringer utpeke en ekspert som skal ta en ”betimelig og uavhengig avgjørelse i saken”. Eksperten skal utvelges blant personer eller organisasjoner som besitter særlig ekspertise på det aktuelle område, og som kan

¹²⁸ Taverne (1994), s. 156; Frihagen (1985), s. 27

¹²⁹ *Petroleumsloven* (2009), s. 307

¹³⁰ Polkinghorne (2007), s. 318

avgi habilitetserklæring vedrørende enhver interessekonflikt. Eksperten skal innen 12 uker fremlegge en foreløpig beslutning. Deretter har partene en frist på 8 uker til å fremlegge forslag til ekspertens vurdering. Den endelige beslutning skal fattes inne 4 uker fra utløpet av denne frist.¹³¹ Det skal etter dette foreligge en endelig beslutning i løpet av 6 måneder.

Dersom partene velger å organisere ekspertprosedyren på en annen måte, bør i hvert fall bestemmelsene som et minimum angi følgende: hvordan og innen hvilken tidsramme eksperten skal oppnevnes; hvilke krav som skal stilles til eksperten med hensyn til erfaring og kvalifikasjoner; hva som skal skje dersom partene ikke enes om utvelgelsen av en ekspert; hva eksperten kan bestemme – dvs. ekspertens materielle kompetanse; hvorvidt ekspertens avgjørelse er bindende – eventuelt hvilke rettslige skritt partene må ta for å overprøve ekspertens avgjørelse; endelig, hvem som skal betale for eksperten.¹³²

Fordelen med denne tvisteløsningsmekanismen er at en forholdsvis raskt får brakt klarhet i de helt sentrale spørsmål om fordeling og re-determinering. Det er videre tale om kompliserte geologiske, fysiske og matematiske prosedyrer slik at en form for ”teknisk voldgift” trolig er den mest hensiktsmessige metode for å avgjøre denne type tvister.¹³³

¹³¹ Vedlegg D til art. 3.4 inntatt St.prp. nr. 14 (2005-2006), s. 47-48

¹³² Polkinghorne (2007), s. 313-314

¹³³ Ibid. s. 318

6 Jurisdiksjonsspørsmål

Utgangspunktet for partenes jurisdiksjon er slått fast i art. 2, hvor det fremgår at:

”Hver part skal rette seg etter den maritime avgrensningslinjen angitt i artikkel 1 og skal ikke gjøre krav på eller utøve suverene rettigheter eller kyststatsjurisdiksjon i havområdene utenfor denne linjen.”

Uttrykket ”suverene rettigheter” vil si at den enkelte stat har jurisdiksjon eller myndighet for særlige, funksjonelt begrensede formål.

Spørsmålet blir dermed hvordan forekomsten kan utnyttes som en enhet uten at dette kommer i konflikt med partenes suverene rettigheter.

I henhold til Havrettskonvensjonen (heretter HRK) art. 77 har kyststaten ”suverene rettigheter over kontinentalsokkelen for det formål å undersøke den og utnytte dens naturforekomster.” Det fremgår videre av art. 81 at kyststaten ”skal ha enerett til å tillate og å regulere boring for ethvert formål på kontinentalsokkelen”. Kyststatens rett til kontinentalsokkelen er etter dette funksjonelt begrenset til det som gjelder utforsking av sokkelen og utnyttelse av naturforekomstene der. For så vidt gjelder den eksklusive økonomiske sone ut til 200 mil fra grunnlinjene, fremgår det av art. 56 at kyststaten har suverene rettigheter over naturressursene både i og på havbunnen og i havområdene over.¹³⁴

Prinsippet om territoriell integritet er et nødvendig motstykke til territoriell suverenitet, og beskytter enhver stat mot territoriale krenkelser fra andre stater. Ethvert brudd på de ovennevnte grenser vil følgelig representere en krenkelse av en annen stats suverene

¹³⁴ Fleischer (2005), s. 124

rettigheter.¹³⁵ For et petroleumfelt som strekker seg over sokkelgrensen til en annen stat betyr dette at uberettiget utnyttelse av den del av feltet som ligger innenfor nabostatens grense er en krenkelse av dette prinsippet. Ingen av partene kan derfor starte utnyttelse av et slikt felt uten etter avtale med den andre part.

Selv om partene kommer til enighet om at et grenseoverskridende felt skal utnyttes som en enhet, beholder imidlertid hver part jurisdiksjon på sin side av delelinjen. Det vil dermed ikke finne sted noen sammenslåing med hensyn til jurisdiksjon.¹³⁶ Den praktiske konsekvens av dette er for det første at petroleumsvirksomhet på norsk sokkel bare kan finne sted etter tillatelse gitt i medhold av norsk petroleumsgivning; tilsvarende vil virksomhet på russisk sokkel være underlagt russisk lovgivning. Det faktum at tillatelse til den felles virksomhet er underlagt ulike rettslige regimer kan skape problemer for samarbeidet. Et praktisk eksempel er den kritikk som er reist fra norsk side om svake miljøstandarder i russisk petroleumindustri.¹³⁷

Avtalen inneholder derfor en del mekanismer som skal søke å avhjelpe de problemer som kan oppstå på grunn av ulike jurisdiksjonsmyndigheter. Etter art. 1 nr. 10 har partene en plikt til å ”konsultere hverandre med hensyn til anvendelige helse-, miljø- og sikkerhetstiltak som kreves i henhold til hver parts nasjonale lover og forskrifter”. Plikten til løpende konsultasjon og utveksling av informasjon formaliseres gjennom å nedsette en felles kommisjon mellom de to partene, jf. art. 1 nr. 13.

Det faktum at det ikke skal være noen form for sammenslåing av jurisdiksjon har for det andre betydning for beskatningsretten. Spørsmålet blir dermed i hvilket land inntektene skal beskattes. Utgangspunktet må her være hvordan ressursene er fordelt på de to sider av delelinjen. Som fremholdt ovenfor har de to stater ”suverene rettigheter” med hensyn til leting etter og utvinning av petroleum på hver sin side av delelinjen. Et naturlig utgangspunkt vil da være at beskatningsretten fordeles på samme måte.¹³⁸

¹³⁵ Weaver et al. (2007), s. 79

¹³⁶ Prop. 43 S, s. 10

¹³⁷ Svendsen (2008), s. 309

¹³⁸ Fleischer (1983), s. 413

Frigg-avtalen inneholder en klar deling av skattefundamentene for inntekter, gevinster og formue som skriver seg fra utnyttelsen av petroleum på feltet.¹³⁹ Tilsvarende prinsipper er gjennomført for så vel Statfjord som Murchison-avtalen.

Det vil ofte kunne foreligge et dobbelt grunnlag for beskatningsrett. Situasjonen kan for eksempel være den at både en viss andel av ressursene er på X`s side a grenselinjen, og at andelen gir inntekter til selskapet A, hjemmehørende i X. Et annet scenario er at grunnlaget for beskatning av en bestemt inntekt foreligger både på X og Y`s side av grenselinjen, men på basis av forskjellige kriterier. Det vil ikke være rimelig at A beskattes av både X og Y for én og samme inntekt. For å unngå slike konsekvenser har Norge og Storbritannia inngått avtaler om unngåelse av dobbeltbeskatning.¹⁴⁰

En tilsvarende avtale mellom Norge og Russland ble undertegnet i 26.3.1996 og trådte i kraft i 20.12.2002. Avtalen følger i stor grad det mønster som er lagt til grunn i andre dobbeltbeskatningsavtaler som Norge har inngått i den senere tid.¹⁴¹

Endelig vil det ikke være noen sammenslåing av jurisdiksjon med hensyn til installasjonene som skal benyttes i den felles virksomhet. Dette prinsippet fulgte for så vidt allerede av kontinentalsokkelkonvensjonen av 1958 art. 5, men ble likevel utvetydig slått fast i Frigg-avtalen art. 29 nr. 1:

”Intet i denne avtale skal forstås slik at det berører den jurisdiksjon som hvert land har etter folkeretten over sin kontinentalsokkel. Spesielt gjelder at installasjoner plassert på kontinentalsokkelen tilhørende Kongeriket Norge skal være underlagt norsk jurisdiksjon, og installasjoner plassert på kontinentalsokkelen tilhørende Det Forente Kongeriket skal være underlagt britisk jurisdiksjon.”

Likelydende bestemmelser er inntatt i Statfjord og Murchison-avtalen art. 22. Den folkerettslige forankring for dette prinsippet finnes i dag også i HRK. art. 80 jf. art. 60.

¹³⁹ Se pkt. 4.2.1

¹⁴⁰ Fleischer (1983), s. 413-414

¹⁴¹ St.prp. nr. 47 (1995-1996)

Helt i tråd med dette grunnleggende prinsippet slår delelinjeavtalen art. 1 nr. 11 fast:

”Hver parts plikt til å inspisere petroleumsinstallasjoner som befinner seg på sin kontinentalsokkel og petroleumsvirksomheten som utføres der i forbindelse med utnyttelsen av en grenseoverskridende forekomst;

hver parts plikt til å sikre at den annen parts inspektører på anmodning får adgang til disse installasjonene og har tilgang til relevante målesystemer på begge parters kontinentalsokkel eller territorium”.

Siktemålet med bestemmelsen i annet ledd er å avdempe virkningen av separat jurisdiksjon. For å bedre samarbeidsklimaet ytterligere har partene en plikt til informasjonsutveksling slik at de er i stand til å ivareta sine egne grunnleggende interesser i forhold til blant annet helse, miljø, sikkerhet, petroleumsproduksjon og måling.

7 Avsluttende merknader: veien videre

Delelinjeavtalen og dens bestemmelser om samordnet petroleumsvirksomhet gir uttrykk for partenes vilje til en utnyttelse av områdets naturressurser innenfor klart definerte rettslige rammer. Prediksjoner om et kappløp om ressursene i nordområdene – et ”Race for the North Pole” eller en ”Ice cold war” – kan dermed synes overdrevet. Funn av drivverdige grenseoverskridende petroleumsforekomster vil derimot kunne utløse et betydelig samarbeidspotensial med russisk side.¹⁴² En annen sannsynlig effekt av avtalen er at de øvrige utestående maritime grensetvister i Arktis nå også snart vil få en løsning.¹⁴³

Når det er sagt vil det selvsagt kunne oppstå utfordringer når norske og russiske myndigheter og rettighetshavere skal virke side om side i Barentshavet. Det som foreløpig er på plass er bare enighet om de overordnede prinsipper for felles utnyttelse av en grenseoverskridende forekomst. Denne avhandlingen viser at de nærmere forhandlinger om unitisering av et konkret felt vil reise en rekke krevende spørsmål. De avtaler som er inngått mellom Norge og Storbritannia om utnyttelse av felles petroleumsforekomster gir imidlertid et sett av mulige løsninger som partene kan støtte seg på. Det faktum at det nå eksisterer et rammeverk av anerkjente prinsipper for unitisering vil lette gjennomføringen av et slikt samarbeid. Likeledes vil erfaringer på russisk side fra den senere tid trolig kunne bidra til å gjøre denne prosessen enklere. Samarbeidsforpliktelsene i avtalen om grenseoverskridende petroleumsforekomster anses ikke å nødvendiggjøre noen endringer i den norske petroleumslovgivningen.¹⁴⁴

Ettersom delelinjeavtalen nå er ratifisert av begge parter og straks vil tre i kraft, vil neste skritt i prosessen være å åpne for letevirkosomhet i nye områder. Det vil være en

¹⁴² Prop. 43 S (2010-2011), s. 10

¹⁴³ Neumann (2010)

¹⁴⁴ Prop. 43 S (2010-2011), s. 12

ren nasjonal beslutning om man på russisk eller norsk side ønsker å åpne for leting i disse områdene. Hvorvidt det i forhandlingene også har foreligget intensjoner om å samarbeide er uklart, men temaet har vært oppe tidligere.¹⁴⁵ Det må uansett skytes store mengder seismikk før en kvalifisert tolkning av de geologiske strukturene vil foreligge. Det anslås tentativt at leteboring vil kunne finnes sted fra 2013-2014.¹⁴⁶

Det som synes klart allerede er at avtalen vil øke interessen for Barentshavet som petroleumsprovins. Det som kan bli selve prøvesteinen for unitisering i tidligere omstridt område er Fedynskiy High eller det som i Norge omtales som Hjalmar Johansen-høyden. I følge det russiske departementet for naturressurser og statlige Rosneft kan det finnes så mye som 50 milliarder fat oljeekvivalenter under Hjalmar Johansen-høyden.¹⁴⁷ Delelinjen går tvers gjennom denne geologiske strukturen.

¹⁴⁵ Herseth (2010)

¹⁴⁶ <http://www.petroarctic.no/>

¹⁴⁷ Fodchenko (2010)

8 Litteraturliste

Bøker:

Churchill, Robin og Geir Ulfstein. *Marine management in disputed areas – The case of the Barents Sea*. London og New York (Routledge), 1992.

Fleischer, Carl August. *Petroleumsrett*. Oslo (Universitetsforlaget), 1983.

Fleischer, Carl August. *Folkerett*. 8. utgave. Oslo (Universitetsforlaget), 2005.

Frihagen, Arvid. *Unitavtaler: Unitavtaler på den norske kontinentalsokkel: samarbeidsavtaler med offentligrettslige perspektiver*. Bergen, 1985. (Reprint fra Oljekonsesjon og rettslig kontroll, rapport fra 7. Solstrand olje og gass konferanse 1984).

Gaisin, Rashid N. *Caspian Legal Regime: Dynamics of Kazakhstan`s Position*. I: William Ascher og Natalia Mirovitskaya. *The Caspian Sea: A Quest for Environmental Security*. Dordrecht (Kluwer Academic Publishers), 1999, s. 173-187.

Gault, Ian Townsend. *Petroleum development offshore: legal and contractual issues*. I: Nicky Beredjick og Thomas Wälde. *Petroleum Investment policies in Developing Countries*. London (Graham & Trotman), 1988, s. 101-163.

Hammer, Ulf ... et al. *Petroleumsloven*. Oslo (Universitetsforlaget), 2009.

Traverne, Bernard. *An Introduction to the Regulation of the Petroleum Industry: Laws, Contracts and Conventions*. London (Graham and Trotman Ltd.), 1994.

Ørebech, Peter. *Norge og nordområdene-suvereniteten – en folkerettslig studie av Svalbardtraktaten og delelinjen med Russland*. Oslo, 2007 (Nei til EU arbeidsnotat nr.4/2007).

Artikler:

Bird, Kenneth J. ... et al. *Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle*. I: U.S. Geological Survey Fact Sheet. 2008-3049. <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/> (Sisert 18. mars 2011)

Cameron, Peter D. *The Rules of Engagement: Developing Cross-border Petroleum Deposits in the North Sea and the Caribbean*. I: The International and Comparative Law Quarterly. Vol. 55. Nr. 3. 2006, s. 559-585 (sisert fra Jstor.org)

Cutler, Robert M. *Kazakhstan-Russia summit seeks deeper cooperation*. I: Central Asia Caucasus Analyst. 10. desember 2010. <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5423>, (sisert 24. mars 2011)

Fodchenko, Irina. *Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel – hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer med referanse til det norske konsesjonssystemet*. I: *Scandinavian Institute of Maritime Law Yearbook*. 2009, s. 1-176 (sisert fra duo.no)

Gautier, Donald L. ... et al. *Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic*. I: Science. Vol. 324. 2009, s. 1175-1179. <http://www.sciencemag.org/content/324/5931/1175.full.pdf> (Sisert 18.mars 2011)

Isted, Kathryn. *Sovereignty in the Arctic. An Analyses of Territorial Disputes & Environmental Policy Considerations*. I: Journal of Transnational Law and Policy. Vol. 18. Nr. 2. 2009, s. 343-376 (sisert fra Heinonline.org)

Lagoni, Rainer. *Oil and Gas Deposits Across National Frontiers*. I: The American Journal of International Law. Vol. 73. Nr. 2. 1979, s. 215-243 (sisert fra Jstor.org)

Neumann, Thilo. *Norway and Russia Agree on Maritime Boundary in the Barents Sea and the Arctic Ocean*. I: American Society of International Law (ASIL) Insights. Vol. 14. Nr. 34. 2010. <http://www.asil.org/insights101108.cfm> (sisert 25. mars 2011)

Ogütçü, Mehmet. *Caspian Energy and Legal Disputes: Prospects for Settlement*. Paris 2003. http://www.ifri.org/files/Ogutcu_Caspienne.pdf. (Sitert 28.mars 2011)

Onarato, William T. *Apportionment of an International Common Petroleum Deposit*. I: *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 17. Nr. 1. 1968, s. 85-102 (sitert fra Jstor.org)

Onarato, William T. *Apportionment of an International Common Petroleum Deposit*. I: *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 26. Nr. 2. 1977, s. 324-337 (sitert fra Jstor.org)

Ong, David M. *Joint Development of Common Offshore and Gas Deposits: "Mere" State Practice or Customary International Law*. I: *The American Journal of International Law*. Vol. 93. Nr. 4. 1999, s. 771-804 (sitert fra Jstor.org)

Polkinghorne, Michael. *Unitization and Redetermination. Right or Obligation?*. I: *Journal of Energy & Natural Resources Law*. Vol. 25. Nr. 3. 2007, s. 303-323 (sitert fra Heinonline.org)

Polonsky, Marc, Jennifer Josefson og Sergei Stepanov. *Overview of Russian Oil and Gas Legislation*. I: *Oil, Gas and Energy Law (OGEL)* 2. 2005. www.ogel.org/article.asp?key=1821 (sitert 15. mars 2011)

Ross, Jim. *Special Feature: Unitization – Introduction*. I: *Oil, Gas and Energy Law (OGEL)* 2. 2007. <http://www.ogel.org/article.asp?key=2404> (sitert 4. april 2011)

Svendsen, Kristoffer. *The Russian Regime for Subsoil Use, Energy and Environmental Policy in the High North*. I: *Environmental Law Review*. Vol. 10. Nr. 4. 2008, s. 283-309 (sitert fra Heinonline.org)

Wälde, Thomas W. og Martin Friedrich. *Russian Federation: Law on Production Sharing Agreements*. I: *International Legal Materials*. Vol. 35. Nr. 5. 1996, s. 1251-1272 (sitert fra Jstor.org)

Weaver, J. Lang ... et al. *International Unitisation of Oil and Gas Fields: the Legal Framework of International Law, National Laws, and Private Contracts*. I: Oil, Gas and Energy Law (OGEL) 2. 2007. <http://www.ogel.org/article.asp?key=2405> (Sitert 20. Februar 2011)

Woodliffe, J.C. *International Unitisation of an Offshore Gas Field*. I: The International and Comparative Law Quarterly. Vol. 26. Nr. 2. 1977, s. 338-353 (sitert fra Jstor.org)

Norske lover og forskrifter:

1972 Lov om undersøkelser etter og utvinning av petroleum i grunnen under norsk landområde (lov om utvinning av petroleum under land) av 5. mai 1973 nr. 21.

1975 Lov om skattlegging av undersjøiske petroleumforekomster mv. (petroleumsskatteloven) av 13. juni 1975 nr. 35

1985 Lov om petroleumsvirksomhet (petroleumsvirksomhetsloven) av 11. mars 1985 nr. 11.

1996 Lov om petroleumsvirksomhet (petroleumsløven) av 29. november 1996 nr. 72.

1997 Forskrift til lov om petroleumsvirksomhet (petroleumsforskriften) av 27. juni 1997 nr. 0653

Stortingsdokumenter:

Prop. 43 S (2010-2011) Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet.

Innst. 182 S (2010-2011) Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 15. september 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet.

Innst. S nr. 76 (2007-2008) Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 11. juli 2007 mellom Norge og Russland om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet

- St.prp. nr. 3 (2007-2008) Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 11. juli 2007 mellom Norge og Russland om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet
- St.prp. nr. 14 (2005-2006) Om samtykke til inngåelse av rammeavtale 4. april 2005 mellom regjeringen i Kongeriket Norge og regjeringen i Det forente kongeriket Storbritannia og Nord-Irland om petroleumssamarbeid over grenselinjen
- St.prp. nr. 73 (1998-1999) Om samtykke til å inngå 1) en overenskomst mellom Norge og Storbritannia om endring av Frigg-overenskomsten av 10. mai 1976, 2) en rammeavtale mellom Norge og Storbritannia om legging og drift samt jurisdiksjon over undersjøiske tilknytningsrørledninger.
- St.prp. nr. 47 (1995-1996) Om avtale om unngåelse av dobbeltbeskatning mellom Norge og Russland
- St.meld. nr.30 (2004-2005) Om muligheter og utfordringer i nord.

Norges offentlige utredninger (NOU):

- NOU 2003: 32 Mot nord!
- NOU 1979: 43 Petroleumsløvslov med forskrifter

Odelstingsproposisjoner:

- Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) Om lov om petroleumsvirksomhet
- Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) Lov om petroleumsvirksomhet

Andre offentlige dokumenter:

- Fakta 2010 Faktahefte om norsk petroleumsvirksomhet. Utgitt av Olje- og energidepartementet.
- Barents 2020 ”Barents 2020” *Et virkemiddel for en fremtidsrettet nordområdepolitikk.* Ved Arve Johansen.
<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/barents2020.pdf> (sitert 4. april 2011)

Multilaterale traktater:

- Kontinentalsokkelkonvensjonen Convention on the Continental Shelf, Genève 29. April 1958. <http://treaties.un.org> (sitert 12. april)
- Havrettstraktaten The United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay 10. Desember 1982.
http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (sitert 12. april)

Bilaterale traktater om avgrensning av kontinentalsokkelen:

- 2010- avtalen Overenskomst mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, Murmansk 15. september 2010.
- 2008-avtalen Avtale mellom Norge og Island om grenseoverskridende hydrokarbonforekomster (petroleumsforekomster), Reykjavik 3. november 2008.
- 2007-avtalen Overenskomst mellom Norge og Russland om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet, Moskva 11. juli 2007.

- 2006-avtalen Overenskomst mellom Norge og Danmark/Grønlands landsstyre om avgrensning av kontinentalsokkelen og fiskerisonene i området mellom Grønland og Svalbard, København 20. februar 2006.
- 1995-avtalen Overenskomst mellom Norge og Danmark om avgrensning av kontinentalsokkelen i området mellom Jan Mayen og Grønland og om grensen mellom fiskerisonene i området, Oslo 18. desember 1995.
- 1965-avtalen Overenskomst mellom Norge og Storbritannia om avgrensning av kontinentalsokkelen mellom de to land, London 10. mars 1965. Norsk avtaletekst inntatt i St. prp. nr. 91 (1964-1965), sitert etter Fleischer (1983), s. 396.

Unitiseringsavtaler:

- Frigg-avtalen Overenskomst mellom Norge og Storbritannia om utnyttelsen av Frigg-reservoaret og overføring av gass fra dette til Storbritannia, London 10. mai 1976. <http://www.lovdatab.no/traktater/text/tra-19760510-001.html#map004> (sitert 14. februar 2011).
- Statfjord-avtalen Overenskomst mellom Norge og Storbritannia om utnyttelse av Statfjord-reservoarene og transport av petroleum fra disse, Oslo 16. oktober 1979. <http://www.lovdatab.no/cgi-bin/udoffiles?doc=tra-19791016-001.txt> (sitert 14. februar 2011)
- Murchison-avtalen Overenskomst mellom Norge og Storbritannia og Nord-Irland om utnyttelsen av Murchison- reservoaret og transport av petroleum fra dette, Oslo 16. oktober 1979. <http://www.lovdatab.no/traktater/text/tra-19791016-002.html>, (sitert 14. februar 2011)

Rammeavtalen Rammeavtale mellom Norge og Storbritannia og Nord-Irland om petroleumssamarbeid over grenselinjen, Oslo 4. april 2005.
<http://www.lovdatab.no/traktater/index.html> (sitert 20. februar 2011)

Andre avtaler:

Samarbeidsavtalen Samarbeidsavtale for petroleumsvirksomhet (20. konsesjonsrunde). Hentet fra Petroleumsrett. Materialsamling, Oslo høst 2009, s. 439-480.

Unitiseringsavtale Eksempel på unitiseringsavtale på norsk sokkel. Konfidensiell.

Øvrige kilder:

Fodchenko, Irina. *Norsk-russisk enighet om delelinjen*. Presentasjon på naturressursgruppens seminar på Svanhovd, 16.-18.juni 2010.

Hersest, Siri K., Gunnar Thorenfeldt og Eiliv Frich Flydal. – *Er trolig enorme gassressurser der*. I: Dagbladet 27. april 2010.

For et sammendrag av de russiske avtalene på engelsk:

<http://www.ecolex.org/ecolex/ledge/view/RecordDetails> (sitert 25. mars 2011)

Om anslag for når leteboring kan finne sted:

http://www.petroarctic.no/index.php?page_id=8200 (sitert 10. april 2011)

Om forhandlinger mellom Russland og Ukraina om samarbeid i Svartehavet:

<http://zik.com.ua/en/news/2011/02/07/271008> (sitert 25.mars 2011)

Om ratifikasjon av delelinjeavtalen i Russland:

<http://www.geopoliticsnorth.org/> (sitert 30. mars 2011)

<http://eng.kremlin.ru/news/2040> (sitert 8. april 2011)

Personlige meddelelser:

Agerup Gravidahl, Mette K. E-post. 7.april 2011.

